Zbornik sudske prakse

PRESUDA OPĆEG SUDA (treće vijeće)

6. veljače 2014.*

„Tržišno natjecanje – Zabranjeni sporazumi – Tržišta kositrenih toplinskih stabilizatora i toplinskih stabilizatora ESBO/esteri – Odluka kojom se utvrđuju dvije povrede članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u – Poduzetnik konzultant koji ne obavlja djelatnost na predmetnom tržištu – Novčane kazne – Zahtjev za poništenje – Pojam poduzetnika – Načelo zakonitosti kaznenih djela i kazni – Trajanje povrede – Zastara – Trajanje administrativnog postupka – Razumni rok – Prava obrane – Zakašnjela obavijest o istražnom postupku – Gornja granica od 10% prometa – Sankcioniranje dviju povreda u jednoj odluci – Pojam jedinstvene povrede – Zahtjev za preinaku – Iznos novčanih kazni – Trajanje povreda – Trajanje administrativnog postupka – Smjernice o metodi za utvrđivanje kazni iz 2006. – Vrijednost prodaje – Simbolična novčana kazna – Neograničena nadležnost“

U predmetu T-27/10,

AC-Treuhand AG, sa sjedištem u Zürichu (Švicarska), koji zastupaju C. Steinle i I. Bodenstein, odvjetnici,

tužitelj,

protiv

Europske komisije, koju zastupaju F. Ronkes Agerbeek i R. Sauer, u svojstvu agenata, uz asistenciju A. Böhlkea, odvjetnika,

tuženik,

povodom zahtjeva za poništenje Odluke Komisije C(2009) 8682 *final* od 11. studenoga 2009. o postupku primjene članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/38589 – Toplinski stabilizatori), ili, podredno, zahtjeva za smanjenje iznosa izrečene novčane kazne

OPĆI SUD (treće vijeće)

u sastavu: O. Czúcz, predsjednik, I. Labucka (izvjestiteljica) i D. Gratsias, suci,

tajnik: C. Kristensen, administrator,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 18. rujna 2012.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: njemački

Presudu

Okolnosti spora

1 Ovaj se predmet tiče Odluke Komisije C(2009) 8682 *final* od 11. studenoga 2009. o postupku primjene članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/38589 – Toplinski stabilizatori) (u daljnjem tekstu: pobijana odluka, sažetak u SL 2010, C 307, str. 9.).

2 Pobijanom odlukom Komisija Europskih zajednica utvrdila je da je određeni broj poduzetnika prekršio članak 81. UEZ-a i članak 53. Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru (EGP) jer su sudjelovali u dvije skupine protutržišnih sporazuma i usklađenih djelovanja na području EGP-a i u odnosu na, s jedne strane, sektor kositrenih stabilizatora i, s druge strane, sektor epoksidnog sojinog ulja i estera (u daljnjem tekstu: sektor ESBO/esteri).

3 U pobijanoj odluci utvrđene su dvije povrede koje se odnose na dvije kategorije termičkih stabilizatora, koji predstavljaju proizvode koji se dodaju proizvodima na bazi polivinilklorida (PVC) radi povećanja njihove termičke otpornosti (uvodna izjava 3. pobijane odluke).

4 Prema članku 1. pobijane odluke, svaka od tih povreda sastojala se od dogovaranja cijena, podjele tržišta putem prodajnih kvota, podjele klijenata i razmjene gospodarski osjetljivih podataka, osobito podataka o klijentima, proizvodnji i prodaji.

5 U pobijanoj se odluci navodi da su dotični poduzetnici sudjelovali u tim povredama tijekom raznih razdoblja između 24. veljače 1987. i 21. ožujka 2000. za kositrene stabilizatore te između 11. rujna 1991. i 26. rujna 2000. za sektor ESBO/esteri.

6 Tužitelj, AC-Treuhand AG s glavnim sjedištem u Zürichu (Švicarska), je konzultantsko društvo koje nudi „cijeli niz posebnih usluga za nacionalna i međunarodna udruženja i interesne skupine“, a te svoje usluge, kao što proizlazi iz pobijane odluke, opisuje kako slijedi: „vođenje i upravljanje švicarskim i međunarodnim stručnim udruženjima, savezima i neprofitnim organizacijama; nabava, obrada i korištenje podataka o tržištu, prezentacija tržišnih statistika, provjera dostavljenih brojki kod članova“ (uvodna izjava 66. pobijane odluke).

7 Tužitelj je osnovan u studenome 1993. i registriran 28. prosinca 1993. nakon što je uprava otkupila kontrolni paket odjela društva Fides Trust AG (dalje u tekstu: Fides). Prije tog otkupa tužiteljeve je djelatnosti obavljao Fides. Tužitelj je nastavio obavljati svoje djelatnosti s istim osobama, pružati iste usluge svojim članovima i biti vezan istim obvezama (uvodna izjava 67. pobijane odluke).

8 Između 1987. i 2000. Fides i tužitelj organizirali su više sastanaka (oko 160) u vezi sa zabranjenim sporazumima koji su predmet pobijane odluke (u daljnjem tekstu: sastanci Fides i sastanci AC-Treuhand) (uvodne izjave 68. i 111. pobijane odluke).

9 S. je bio osoba koja je za Fides, a kasnije za tužitelja „vodila“ predmetne sastanke tijekom svih razdoblja povrede (uvodna izjava 68. pobijane odluke).

10 Pobijanom odlukom tužitelj se smatra odgovornim jer je kod obiju predmetnih povreda odigrao bitnu i sličnu ulogu time što je za sudionike zabranjenih sporazuma organizirao sastanke na kojima je bio prisutan i aktivno sudjelovao; prikupljao i davao sudionicima podatke o prodaji na predmetnim tržištima; nudio svoje sudjelovanje kao moderator u slučaju napetosti između dotičnih poduzetnika; i poticao strane da nađu kompromise, i to uz naknadu (uvodne izjave 108. do 129., 356. do 359., 380. do 387., 668., 669. i 744. do 753. pobijane odluke).

11 Istraga koja je dovela do donošenja pobijane odluke pokrenuta je nakon što je Chemtura 26. studenoga 2002. podnijela zahtjev za oslobađanje od kazne prema Obavijesti Komisije o oslobađanju od kazni i smanjenju kazni u slučajevima kartela (SL 2002, C 45, str. 3.) (uvodne izjave 79. i 80. pobijane odluke).

12 Komisija je 12. i 13. veljače 2003. provela inspekciju u prostorijama CECA-e (Francuska), Baerlochera (Njemačka, Francuska, Italija i Ujedinjena Kraljevina), Reagensa (Italija), Akcrosa (Ujedinjena Kraljevina) i Rohm & Haasa (Francuska), prema članku 14. stavku 3. Uredbe Vijeća br. 17 od 6. veljače 1962., Prve uredbe o provedbi članaka [81. UEZ-a] i [82. UEZ-a] (SL 1962, 13, str. 204.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 3.).

13 Tijekom inspekcije poduzete kod Akcrosa njegovi su predstavnici ukazali dužnosnicima Komisije na to da su određeni dokumenti obuhvaćeni zaštitom povjerljivosti komunikacije između odvjetnika i klijenata (uvodna izjava 81. pobijane odluke). Zahtjev za tu zaštitu bio je kasnije predmet sudskih postupaka pokrenutih pred Općim sudom 11. travnja i 4. srpnja 2003., koji su bili povod za presudu Općeg suda od 17. rujna 2007., Akzo Nobel Chemicals i Akcros Chemicals/Komisija (T-125/03 i T-253/03, Zb., str. II-3523.), kojom su tužbe odbijene (uvodne izjave 84. do 90. pobijane odluke) (u daljnjem tekstu: sudski postupak Akzo).

14 Komisija je 8. listopada 2007. i u više navrata 2008. godine poslala uključenim poduzetnicima zahtjev za dostavu informacija na temelju članka 18. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima 81. [UEZ-a] i 82. [UEZ-a] (SL 2003, L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165.) (uvodne izjave 91. i 92. pobijane odluke).

15 Tužitelj je bio adresat prvog zahtjeva za dostavu informacija od 8. listopada 2007. (u daljnjem tekstu: zahtjev od 8. listopada 2007.).

16 Tužitelj je odbio odgovoriti na zahtjev Komisije od 5. lipnja 2008. u vezi sa svojim svjetskim prihodom te je kao odgovor na dopunski zahtjev za dostavu informacija uputio na svoj odgovor Komisiji u predmetu koji je bio povod za Odluku Komisije 2005/349/EZ od 10. prosinca 2003. u vezi s postupkom primjene članka 81. [UEZ-a] i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/E-2/37. 857 – Organski peroksidi) (SL 2005, L 110, str. 44.) (u daljnjem tekstu: predmet organski peroksidi).

17 Komisija je 17. ožujka 2009. usvojila obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama koja je dostavljena više društava, među ostalim tužitelju 18. ožujka 2008. (uvodna izjava 95. pobijane odluke).

18 Tužitelj je odgovorio na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama dopisom od 25. svibnja 2009.

19 Komisija je 11. studenoga 2009. donijela pobijanu odluku.

20 Člankom 1. pobijane odluke tužitelja se smatra odgovornim za njegovo sudjelovanje u povredi koja se odnosi na kositrene stabilizatore od 1. prosinca 1993. do 21. ožujka 2000. i u povredi koja se odnosi na sektor ESBO/esteri od 1. prosinca 1993. do 26. rujna 2000.

21 U odnosu na ovlast Komisije da tužitelju izrekne novčane kazne za gore navedene povrede, Komisija je odbila argumente koje su iznijeli dotični poduzetnici, prema kojima se prekid zastare zbog sudskog postupka Akzo, na temelju članka 25. stavka 6. Uredbe br. 1/2003 primjenjuje samo između stranaka navedenog postupka, to jest Akzo Nobel Chemicals Ltd i AkcrosChemicals Ltd. Komisija je, naime, zaključila da navedeni prekid ima učinak *erga omnes*, tako da je zastara prekinuta u odnosu na sve poduzetnike kojih se istraga tiče, uključujući tužitelja (uvodne izjave 672. do 682. pobijane odluke).

22 Komisija je također istaknula da je Opći sud potvrdio da je konzultantsko društvo, koje je namjerno pridonijelo zabranjenom sporazumu, moglo biti smatrano odgovornim, i to kao supočinitelj povrede (presuda Općeg suda od 8. srpnja 2008., AC-Treuhand/Komisija, T-99/04, Zb., str., II-1501., u daljnjem tekstu: presuda AC-Treuhand I).

23 Za određivanje novčanih kazni Komisija je primijenila Smjernice o metodi za utvrđivanje kazni koje se propisuju u skladu s člankom 23. stavkom 2. točkom (a) Uredbe br. 1/2003 (SL 2006, C 210, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 58., u daljnjem tekstu: Smjernice iz 2006.).

24 U članku 2. pobijane odluke navedeno je kako slijedi:

„Za povredu/e na tržištu kositrenih stabilizatora […] izriču se sljedeće novčane kazne

[…]

17) AC-Treuhand odgovoran je za iznos od 174.000 eura;

[…]

Za povredu/e na tržištu ESBO/esteri […] izriču se sljedeće novčane kazne:

[…]

38) AC-Treuhand odgovoran je za iznos od 174.000 eura;

[...]“

Postupak i zahtjevi stranaka

25 Tužbom podnesenom tajništvu Općeg suda 27. siječnja 2010. tužitelj je pokrenuo ovaj postupak.

26 Dopisima podnesenima tajništvu Općeg suda 12. srpnja 2011. Komisija je izjavila da, s obzirom na presudu Suda od 29. ožujka 2011., ArcelorMittal Luxembourg/Komisija i Komisija/ArcelorMittal Luxembourg i dr. (C-201/09 P i C-216/09 P, Zb., str. I-2239.), povlači svoje argumente prema kojima bi prekid zastare na temelju članka 25. stavka 6. Uredbe br. 1/2003 zbog sudskog postupka Akzo imao učinak *erga omnes*, uključujući za tužitelja, što je Opći sud primio na znanje.

27 Na temelju izvještaja suca izvjestitelja Opći sud (treće vijeće) odlučio je otvoriti usmeni dio postupka i, u okviru mjera upravljanja postupkom, pozvati stranke da odgovore na pitanja. Stranke su se odazvale na taj zahtjev u određenom roku.

28 Opći sud je na raspravi 18. rujna 2012. saslušao izlaganja stranaka i njihove odgovore na pitanja.

29 Na raspravi je Opći sud pozvao tužitelja da navede iznos svojeg prihoda za 2011. godinu. Tužitelj se odazvao tom zahtjevu u određenom roku, a Opći sud je pozvao Komisiju da dostavi svoje eventualno očitovanje na navedeni dokument. To je očitovanje podneseno u određenom roku.

30 Tužitelj od Općeg suda zahtijeva da:

— poništi pobijanu odluku u dijelu u kojem se odnosi na njega;

— podredno, snizi iznos novčanih kazni koje su mu izrečene;

— naloži Komisiji snošenje troškova.

31 Komisija od Općeg suda zahtijeva da:

— odbije tužbu u cijelosti;

— naloži tužitelju snošenje troškova.

Pravo

32 U prilog tužbi tužitelj iznosi devet tužbenih razloga od kojih su neki izneseni u glavnom sporu u potporu njegovom zahtjevu za poništenje pobijane odluke, a drugi u potporu njegovom podrednom zahtjevu za preinaku pobijane odluke u odnosu na iznos novčanih kazni.

33 U okviru devetog tužbenog razloga iznesenog u tužbi tužitelj ističe da nije bio pravilno obaviješten o odluci.

34 Na raspravi je tužitelj međutim potvrdio da odustaje od tužbenog razloga zbog nepravilnog obavještavanja o pobijanoj odluci, kao što je naveo u pisanom odgovoru na pitanje koje je postavio Opći sud s tim u vezi, što je Opći sud primio na znanje.

35 Shodno tome, ne treba odlučiti o tužiteljevom devetom tužbenom razlogu.

Tužbeni razlozi istaknuti radi poništenja pobijane odluke

36 Radi poništenja pobijane odluke tužitelj ističe četiri tužbena razloga i prvi dio petog tužbenog razloga koji se temelje, prvo, na povredi članka 81. UEZ-a i načela zakonitosti kaznenih djela i kazni (treći tužbeni razlog); drugo, na zastari ovlasti Komisije za izricanje novčanih kazni primjenom članka 25. stavka 5. Uredbe br. 1/2003 (drugi tužbeni razlog); treće, na povredi prava obrane zbog zakašnjele obavijesti o istražnom postupku pokrenutom protiv njega (osmi tužbeni razlog); četvrto, na povredi načela razumnog roka zbog trajanja upravnog postupka (sedmi tužbeni razlog); i peto, na povredi članka 23. stavka 2. Uredbe br. 1/2003 (prvi dio šestog tužbenog razloga).

Treći tužbeni razlog, koji se temelji na povredi članka 81. UEZ-a i načela zakonitosti kaznenih djela i kazni

37 U okviru trećeg tužbenog razloga, koji treba prvo ispitati, tužitelj ističe da je Komisija povrijedila članak 81. UEZ-a jer tužitelj nije sudjelovao u sporazumu u smislu te odredbe koja se tiče samo onih poduzetnika koji su sklopili sporazum o ograničenju tržišnog natjecanja ili su usklađeno djelovali, ali ne i poduzetnika koji su samo organizirali sastanke ili pružali usluge u okviru protutržišnih sporazuma.

38 Tužitelj je sklopio sporazum čiji cilj nije bilo narušavanje tržišnog natjecanja nego pružanje usluga, tako da taj sporazum nije obuhvaćen područjem primjene članka 81. UEZ-a.

39 Prema mišljenju tužitelja Komisija ga stoga nije mogla sankcionirati za ponašanje koje nije obuhvaćeno člankom 81. UEZ-a, pa je pri tome povrijedila načelo zakonitosti kaznenih dijela i kazni, utvrđeno u članku 7. stavku 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenoga 1950., i u članku 49. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, proglašene 7. prosinca 2000. u Nici (SL C 364, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 7., str. 104.).

40 Tužitelj osim toga tvrdi da čak i kad bi njegovo ponašanje bilo obuhvaćeno člankom 81. UEZ-a, pobijana bi odluka ponovno povrijedila načelo zakonitosti kaznenih djela i kazni jer tužitelj u trenutku nastanka bitnih činjenica nije mogao predvidjeti široko tumačenje koje Komisija pridaje članku 81. UEZ-a, s obzirom na sudsku praksu Suda i praksu Komisije.

41 Osim toga, tužitelj ističe da je nepredvidljivi karakter primjene članka 81. UEZ-a tim ozbiljniji u ovom slučaju jer Komisija nije izrekla simboličnu novčanu kaznu kao u predmetu organski peroksidi, nego dva puta višu od najviše moguće kazne.

42 Komisija zahtijeva odbijanje trećeg tužbenog razloga osobito na temelju presude AC-Treuhand I.

43 U tom pogledu dovoljno je podsjetiti da je Opći sud već odlučio da se u slučaju, koji je također uključivao tužitelja, članak 81. UEZ-a može primijeniti na ponašanje koje je usvojio poduzetnik kao tužitelj u okolnostima ovog predmeta (presuda AC-Treuhand I, t. 112. do 138.).

44 U presudi AC-Treuhand I Opći sud je također odlučio da je svaki poduzetnik koji je usvojio tajno ponašanje, uključujući poduzetnike konzultante koji nisu aktivni na predmetnom tržištu na koje utječe ograničenje tržišnog natjecanja, kao što je tužitelj u ovom predmetu, mogao razumno predvidjeti da je zabrana iz članka 81. stavka 1. UEZ-a načelno primjenjiva na njega jer taj poduzetnik nije mogao zanemariti ili je bio u mogućnosti shvatiti da je već u prethodnoj praksi odlučivanja Komisije i sudskoj praksi Zajednice dovoljno jasno i precizno utvrđena osnova za izričito priznanje odgovornosti poduzetnika konzultanta za povredu članka 81. stavka 1. UEZ-a kada aktivno i namjerno pridonosi zabranjenom sporazumu između proizvođača koji su aktivni na tržištu različitom od onoga na kojem sam poduzetnik konzultant djeluje (presuda AC-Treuhand I, t. 150.).

45 Stoga ne može uspjeti tužiteljeva tvrdnja da je, prvo, primjena članka 81. UEZ-a u ovom slučaju suprotna načelu zakonitosti kaznenih djela i kazni i, drugo, da tumačenje Komisije u vezi s tom odredbom u osporenoj odluci nije bilo predvidivo.

46 Ova ocjena ne može biti dovedena u pitanje tvrdnjom koju tužitelj izvodi iz činjenice da kazna koju mu je Komisija izrekla u pobijanoj odluci nije simbolična kazna, nego kazna dvostruko viša od najveće moguće kazne, jer se tom tvrdnjom ne nastoji osporiti zakonitost same pobijane odluke, nego iznos izrečenih novčanih kazni s ciljem preinake, tako da ona ne ide u potporu zahtjevu za poništenje i mora se spojiti s analizom četvrtog tužbenog razloga kojim se traži preinaka.

47 Stoga valja odbiti treći tužbeni razlog koji tužitelj ističe radi poništenja pobijane odluke.

Drugi tužbeni razlog, o zastari ovlasti Komisije za izricanje novčanih kazni

48 U okviru svojeg drugog tužbenog razloga, istaknutog u prilog zahtjevu za poništenje pobijane odluke, tužitelj ističe da Komisija nije dokazala da su povrede trajale do 11. studenoga 1999.

49 Budući da je osporena odluka donesena 11. studenoga 2009., ovlasti Komisije za izricanje novčanih kazni obuhvaćene su zastarom na taj datum, sukladno članku 25. stavku 5. Uredbe br. 1/2003.

50 Prema mišljenju tužitelja, elementi povrede počeli su slabjeti 1996. i prestali su „sredinom 1999.“ ili „tijekom ljeta 1999.“, prema riječima iz njegovih podnesaka.

51 U potporu ovom tužbenom razlogu tužitelj osporava dokaznu snagu elemenata na koje se Komisija oslanja u pobijanoj odluci.

52 Tužitelj se također oslanja na izjavu od 20. svibnja 2009. i ponovljenu pod prisegom 17. siječnja 2010. jednog od svojih bivših suradnika, S.-a (u daljnjem tekstu: izjava S.-a), koji je „vodio“ sastanke Fides, a potom sastanke AC-Treuhand, a koja je dostavljena Komisiji u njegovom odgovoru na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama i koju su stranke u ovom predmetu uvrstile u spis.

53 Elementi koji proizlaze iz te izjave i kojima se dokazuje da je nezakonito ponašanje okončano „najkasnije sredinom 1999.“, potkrijepljeni su izjavama i dokazima drugih poduzetnika u spisu.

54 Budući da je zastara nastupila 11. studenoga 2009., tužitelj tvrdi da Komisija više nije imala zakonit interes za utvrđivanje povrede. Komisija je odbila ove tužiteljeve argumente tvrdeći da je po pravnim standardima utvrdila trajanje povreda i nakon 11. studenoga 1999., tako da njezina ovlast za izricanje novčanih kazni nije obuhvaćena zastarom pa stoga ona nije dužna dokazati opravdani interes za utvrđivanje povreda.

– Pregled relevantne sudske prakse

55 U tom pogledu valja podsjetiti da u odnosu na dokazivanje povrede članka 81. stavka 1. UEZ-a, Komisija mora dokazati povredu koju je utvrdila i iznijeti vlastite dokaze kojima se može po pravnim standardima utvrditi postojanje okolnosti koje predstavljaju povredu (presude Suda od 17. prosinca 1998., Baustahlgewebe/Komisija, C-185/95 P, Zb., str. I-8417., t. 58.; od 8. srpnja 1999., Komisija/Anic Partecipazioni, C-49/92 P, Zb., str. I-4125., t. 86.; i od 6. siječnja 2004., BAI i Komisija/Bayer, C-2/01 P i C-3/01 P, Zb., str. I-23., t. 62.).

56 Stoga je potrebno da Komisija iznese precizne i dosljedne dokaze za stvaranje čvrstog uvjerenja da je povreda počinjena (vidjeti presudu Općeg suda od 8. srpnja 2004., JFE Engineering i dr./Komisija, T-67/00, T-68/00, T-71/00 i T-78/00, Zb., str. II-2501., t. 179., i navedenu sudsku praksu).

57 Doduše, ako Komisija utvrdi povredu pravila o tržišnom natjecanju tako da se utvrđene činjenice mogu objasniti samo postojanjem protutržišnog ponašanja, sud Unije bit će dužan poništiti predmetnu odluku kada ti poduzetnici iznesu argumente koji bacaju drukčije svjetlo na činjenice koje je Komisija utvrdila i stoga dopuštaju drukčije uvjerljivo obrazloženje činjenica od onog na temelju kojeg je Komisija zaključila o postojanju povrede. U takvom se slučaju, naime, ne može smatrati da je Komisija iznijela dokaz o povredi prava tržišnog natjecanja (vidjeti u tom smislu presude Suda od 28. ožujka 1984., Compagnie royale asturienne des mines i Rheinzink/Komisija, 29/83 i 30/83, Zb., str. 1679., t. 16., i od 31. ožujka 1993., Ahlström Osakeyhtiö i dr./Komisija, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 i C-125/85 do C-129/85, Zb., str. I-1307., t. 126. i 127.).

58 Međutim, iz sudske prakse također proizlazi da nije potrebno da svaki dokaz koji Komisija iznese odgovara tim uvjetima u odnosu na svaki element povrede jer je dovoljno da sve indicije, na koje se institucija poziva i koje se ocjenjuju zajedno, odgovaraju tom zahtjevu (gore navedena presuda Općeg suda JFE Engineering i dr./Komisija, t. 180., i presuda Općeg suda od 8. srpnja 2008., Lafarge/Komisija, T-54/03, neobjavljena u Zborniku, t. 56. i 271.).

59 Treba razmotriti i to da je, budući da su zabrana sudjelovanja u protutržišnoj praksi i sporazumima kao i sankcije koje se mogu izreći počiniteljima opće poznate, uobičajeno da se djelovanje koje ta praksa i ti sporazumi obuhvaćaju odvija prikriveno, da se sastanci održavaju u tajnosti, najčešće u trećoj državi, i da se s time povezana dokumentacija svodi na minimum (presuda Suda od 7. siječnja 2004., Aalborg Portland i dr./Komisija, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, Zb., str. I-123., t. 55.).

60 Nadalje, čak i ako Komisija otkrije dokaze kojima se izričito dokazuje nezakonit kontakt između trgovaca, kao što su zapisnici sa sastanka, oni će redovito biti djelomični i raspršeni, tako da je često potrebno rekonstruirati određene pojedinosti zaključivanjem (gore navedena presuda Aalborg Portland i dr./Komisija, t. 56.).

61 Također, u većini se slučajeva zaključak o postojanju protutržišne prakse ili sporazuma mora izvući iz niza slučajnosti i indicija, koji razmatrani zajedno mogu u odsutnosti drugog uvjerljivog objašnjenja predstavljati dokaz o povredi pravila tržišnog natjecanja (gore navedena presuda Aalborg Portland i dr./Komisija, t. 57.).

62 Nadalje, iz sudske prakse proizlazi da se Komisija, u nedostatku dokaza kojima se može izravno utvrditi cjelovitost trajanja povrede, mora osloniti barem na dokaze o činjenicama koje su dovoljno vremenski blizu, tako da se razumno može prihvatiti da je povreda neprekinuto trajala između dva određena datuma (vidjeti u tom smislu presude Općeg suda od 7. srpnja 1994., Dunlop Slazenger/Komisija, T-43/92, Zb., str. II-441., t. 79., i od 5. listopada 2011., Romana Tabacchi/Komisija, T-11/06, Zb., str. II-6681., t. 132.).

63 Sud je također presudio da je Opći sud, kad je Komisija mogla dokazati da je poduzetnik sudjelovao u sastancima između poduzetnika očito protutržišnog karaktera, s pravom mogao smatrati da je na poduzetniku da pruži drugo objašnjenje o sadržaju tih sastanaka. Time Opći sud nije neopravdano prebacio teret dokaza niti je prekršio pretpostavku nedužnosti (presuda Suda od 8. srpnja 1999., Montecatini/Komisija (C-235/92 P, Zb., str. I-4539., t. 181.).

64 Također, kada se Komisija oslanja na dokaze koji su u načelu dostatni za utvrđivanje postojanja povrede, nije dovoljno da dotični poduzetnik iznese mogućnost postojanja okolnosti koja bi mogla utjecati na dokaznu vrijednost tih dokaza, kako bi na Komisiji bio teret dokaza o tome, da ta okolnost ne može utjecati na njihovu dokaznu snagu. Nasuprot tome, osim u slučajevima u kojima dotični poduzetnik nije mogao predočiti takav dokaz zbog ponašanja same Komisije, na dotičnom je poduzetniku da dokaže po pravnim standardima, prvo, postojanje okolnosti na koju se poziva, i drugo, da ta okolnost dovodi u pitanje dokaznu vrijednost dokaza na koje se Komisija oslanja (presuda Općeg suda od 15. prosinca 2010., E.ON Energie/Komisija, T-141/08, Zb., str. II-5761., t. 56.).

65 U svjetlu tih razmatranja valja provjeriti je li Komisija u pobijanoj odluci dokazala po pravnim standardima da je povreda trajala barem do 11. studenog 1999.

– Trajanje povrede

66 U ovom slučaju valja na početku podsjetiti da je u pobijanoj odluci Komisija smatrala da su povrede trajale, u obliku sastanaka u Švicarskoj, i to osobito sastanaka uključenih poduzetnika, do 21. ožujka 2000. s obzirom na povredu u odnosu na kositrene stabilizatore i do 26. rujna 2000. s obzirom na povredu u odnosu na sektor ESBO/esteri (uvodna izjava 100. obijane odluke).

67 Komisija je također utvrdila da „za značajan broj sastanaka […] postoje istovremeni i izravni dokazi da su sudionici […] redovno imali rasprave s protutržišnim ciljem“ (uvodna izjava 137. pobijane odluke).

68 Međutim, tužitelj u bitnome drži da Komisija nije s dostatnim materijalnim dokazima dokazala postojanje nezakonitog ponašanja, to jest da su sastanci AC-Treuhand održani nakon 11. studenoga 1999. imali protutržišni cilj, kao i da je nezakonito ponašanje završilo „sredinom 1999.“ ili „za vrijeme ljeta 1999.“, prema tužiteljevim riječima iz njegovih podnesaka.

69 Točno je međutim da tužitelj ne osporava da je cilj sastanaka AC-Treuhand, kao neposrednog nastavka sastanaka Fides, bio barem „do sredine 1999.“ očito protutržišni.

70 Također, tužitelj izričito priznaje u svojim podnescima da je sve te sastanke vodio S., čije ponašanje tužitelj opisuje kao žaljenja vrijedno, i ističe da je dopisom od 17. studenoga 2009. o tome obavijestio svoje klijente uz ispriku.

71 Iako tužitelj tvrdi da je nezakonito ponašanje slabjelo od 1996., on također ne osporava trajnost nezakonitog ponašanja.

72 Tužitelj stoga priznaje postojanje povrede i njezin trajni karakter od 1. prosinca 1993. do barem sredine 1999.

73 Tužitelj ne osporava niti da su se sastanci AC-Treuhand održavali tijekom druge polovice 1999. i tijekom prve polovice 2000.

74 Tužitelj također izričito priznaje u svojim podnescima da je te sastanke „vodio“ S.

75 Slijedom toga, za ocjenu drugog tužiteljevog tužbenog razloga dovoljno je provjeriti je li u ovom slučaju Komisija dokazala po pravnim standardima da su AC-Treuhand sastanci održani nakon 11. studenoga 1999., kao i oni koji su im prethodili, imali protutržišni cilj (vidjeti u tom smislu presude Suda od 8. srpnja 1999., Hüls/Komisija, C-199/92 P, Zb., str. I-4287., t. 155., gore navedenu presudu Komisija/Anic Partecipazioni, t. 96., i gore navedenu presudu Aalborg Portland i dr./Komisija, t. 81.).

– Trajanje povrede nakon 11. studenoga 1999. u odnosu na kositrene stabilizatore

76 U odnosu na sektor kositrenih stabilizatora, Komisija je u pobijanoj odluci zaključila da je nezakonito ponašanje trajalo do 21. ožujka 2000., to jest nakon 11. studenoga 1999., na temelju različitih dokaza na koje se ukazuje na raznim mjestima u uvodnim izjavama 299. do 304. za 1999. godinu i uvodnim izjavama 316. do 323. kao i 420. za 2000. godinu.

77 Prvo, u odnosu na 1999. godinu, devet sastanaka AC-Treuhand održano je u Švicarskoj, naime dva u veljači, dva u travnju, dva u srpnju, jedan u rujnu i druga dva 29. i 30. studenoga, a na kojima su se okupili Akcros, Baerlocher, CECA, Reagens i Chemtura (uvodna izjava 299. pobijane odluke), a tužitelj priznaje da su se svi ti sastanci doista održali, osim onoga u srpnju.

78 Drugo, Komisija tvrdi da je u mjesečnom izvješću Chemture za kolovoz 1999., datiranom 16. rujna 1999., koje je taj poduzetnik napravio u okviru svoje suradnje s Komisijom za vrijeme upravnog postupka, bilo navedeno da su „[njezini] konkurenti slijedili [njezinu] cjenovnu politiku i da [su] također povisili svoje cijene“ te da je jedan poduzetnik, A, imao „problema u pridržavanju cjenovne discipline“ (uvodna izjava 303. pobijane odluke).

79 Treće, u mjesečnom izvješću Chemture za listopad 1999., datiranom 15. studenoga 1999., stoji da je poduzetnik A za razliku od svih drugih sudionika na tržištu snižavao svoje cijene, ali da „su poduzete radnje kako bi se zaustavio taj trend“ (uvodna izjava 303. pobijane odluke).

80 Četvrto, u elektroničkom pismu Chemture od 23. studenoga 1999. spomenuto je povećanje cijena od 8% za 1999. godinu u zapadnoj Europi te da se povećanje cijena očekuje u četvrtom tromjesečju 1999. (uvodna izjava 304. pobijane odluke).

81 Peto, mjesečno izvješće Chemture za studeni 1999. od 17. prosinca 1999. spomenulo je povećanje cijene koje predvodi konkurentski poduzetnik uz podršku druga dva konkurentska poduzetnika, a koje neće „stupiti na snagu prije prvog tromjesečja 2000.“ (uvodna izjava 304. pobijane odluke).

82 Šesto i što se tiče 2000. godine, dva sastanka AC-Treuhand održana su u Zürichu, to jest 20. i 21. Ožujka, na kojima su se okupili Akcros, Baerlocher, CECA, Reagens i Chemtura (uvodna izjava 316. pobijane odluke), što tužitelj ne osporava.

83 Sedmo, u uvodnoj izjavi 317. pobijane odluke Komisija je uputila na memorandum od 16. veljače 2000. koji je sastavio zaposlenik Akcrosa za jednog svojeg pretpostavljenog (u daljnjem tekstu: memorandum Akcros), koji valja u cijelosti reproducirati, i koji tužitelj ne osporava, kako slijedi:

„Razgovarao sam s direktorima marketinga koji dobro poznaju tržište EU-a za stabilizatore […] Danas mi i većina naših konkurenata iz EU-a sudjelujemo u industrijskim grupama (jedna za ESBO i jedna za kositrene stabilizatore) čiji se glavni cilj sastoji od konsolidiranja tržišnih podataka o mjesečno prodanim količinama u tonama. Svaki poduzetnik član šalje ove podatke prema AC-Treuhandu, Švicarska, koji šalje nazad rezultate svim poduzetnicima članovima u zbirnom obliku […] Nije vidljiv nijedan konkurentski podatak. Čini mi se da tu nema ništa sporno i da je to korisno. Međutim, dva do četiri puta godišnje poduzetnici članovi okupljaju se u Švicarskoj kako bi raspravili pitanja od zajedničkog interesa kao što su tržišni izgledi, trendovi, aktivnosti poduzetnika nečlanica i slično. I dok sastanak kojim predsjedava AC-Treuhand ne predstavlja zlouporabu, izviješten sam da konkurenti, kada su zajedno, raspravljaju o razinama cijena i klijentima. Iz tog razloga bih preporučio da damo do znanja AC-Treuhandu da više nećemo sudjelovati na tim sastancima, nego ćemo poslati podatke o svojoj prodaji kako bismo iskoristili tu uslugu. Prije dvije godine situacija tih grupa bila je potpuno drukčija. Zatim su se pojavili crveni listovi: sadržavali su zapisnike sa sastanaka i pojedinosti o odlukama grupa o dizanju cijena i podjeli tržišta. Raspravljalo se također o određenim klijentima. Ti zapisnici nisu bili distribuirani nego su zadržani u spisima AC-Treuhanda na „sigurnom“ jer Švicarska nije članica EU-a. Sastanci ove vrste nisu više održani tijekom 1996. i 1997., vjerojatno zbog pojačanog pritiska da se te djelatnosti više ne obavljaju na takav način, zbog strože primjene zakona. Više od jednog člana grupe za kositar vršio je pritisak na našeg predstavnika radi ponovne uspostave situacije u kojoj su dogovaranje cijena i podjela tržišta uredno obavljani na tim sastancima AC-Treuhand. Baerlocher vrši najjači pritisak na nas i druge članove koji nisu za takav sporazum. Osobito govore o „zamrzavanju“ tržišnih udjela, pri čemu bi jedan od članova, ako poveća svoj udjel preuzimanjem klijenta, morao ustupiti drugog klijenta radi ponovnog uspostavljanja ravnoteže. Ovo bi se moglo potvrditi mjesečnom provjerom kvota. Ne prihvaćamo više sudjelovati u takvim nepoštenim radnjama, i to je dodatni razlog zašto bismo se trebali povući s tih sastanaka […] Zaključno, čini se da su održani zlorabljujući sastanci/rasprave u kojima je sudjelovao Akcros. Iako i dalje imamo povremene rasprave koje se mogu smatrati neprikladnima, više ne sudjelujemo na tim službenim sastancima koji su očito neprimjereni. Preporučio bih da se: 1) obavijesti AC-Treuhand da više nećemo sudjelovati na sastancima u Švicarskoj za kositrenu grupu i grupu [ESBO/esteri], iako ćemo nastaviti slati svoje podatke o prodaji kao i prije, 2) organizira osposobljavanje radi osvješćivanja koje naši marketinški menadžeri (i drugi) moraju pohađati, tako da točno znaju granice koje ne smiju prekoračiti u okviru kontakata s konkurentima. Molim vas da me obavijestite o tome slažete li se s ovim prijedlozima.“

84 Osmo, i u prilog tumačenju memoranduma Akcros, Komisija je u uvodnoj izjavi 318. pobijane odluke navela da je Akzo priznao kako su memorandumu Akcros prethodile pisane bilješke autora tog memoranduma (u daljnjem tekstu: „pisane bilješke Akcros“) iz kojih proizlazi, a što tužitelj ne osporava, da je, s jedne strane, bilo „nepisanih“ rasprava u vezi s „razinom cijena“ koje „su se morale povećati“ ili „održati“kao i o „određenim klijentima“, i da su se, s druge strane, sastanci održavali u „Švicarskoj, nečlanici EU-a“ jer nisu mogli biti „predmet iznenadnih posjeta“.

85 Deveto, Komisija je upozorila da je nastavno na memorandum Akcros predstavnik tog društva naveo u okviru sastanka AC-Treuhand od 21. ožujka 2000. u Zürichu da više neće sudjelovati na sastancima AC-Treuhand, „ali da će nastaviti razmjenjivati podatke o prodaji“ (uvodna izjava 319. pobijane odluke), a što tužitelj ne osporava.

86 Deseto, Komisija je istaknula da je Akcros potvrdio dopisom od 5. lipnja 2000. naslovljenog na S.-a, tada tužiteljevog suradnika, da više neće sudjelovati na sastancima AC-Treuhand (uvodna izjava 321. pobijane odluke), a što tužitelj ne osporava.

87 Jedanaesto, Komisija je istaknula izjave koje je dala Chemtura u okviru svoje suradnje s njom za vrijeme upravnog postupka, upućujući na nastavak zabranjenih sporazuma o kositrenim stabilizatorima „do 2000. godine“ [uvodna izjava 420. točka (a) pobijane odluke].

88 S obzirom na sve elemente uzete zajedno, Opći sud smatra da je Komisija dokazala povredu koju je identificirala u pobijanoj odluci u odnosu na kositrene stabilizatore, iznoseći dokaze kojima se po pravnim standardima može dokazati postojanje činjenica koje predstavljaju povredu u odnosu na kositrene stabilizatore u ovom predmetu, tako da su dokazi koje je Komisija navela u pobijanoj odluci dostatni za stvaranje čvrstog uvjerenja da je počinjena povreda u odnosu na kositrene stabilizatore.

89 Razmotreni zajedno, različiti dokazi iz točaka 77. do 87. *supra* u odnosu na kositrene stabilizatore isključuju mogućnost da sastanci AC-Treuhand, održani na kraju studenoga 1999. i u ožujku 2000. u odnosu na kositrene stabilizatore, nisu imali protutržišni cilj.

90 Navedeni dokazi jasno ukazuju na protutržišni cilj tih sastanaka AC-Treuhand, pogotovo u odnosu na memorandum Akcros koji kritizira protutržišnu prirodu sastanaka AC-Treuhand, odluku tog poduzetnika da više neće sudjelovati na njima, činjenicu da se javno ogradio od njih u dva navrata u 2000., činjenicu da je predvidio osposobljavanje radi osvješćivanja osoblja tog društva o pravilima tržišnog natjecanja, izjave Chemture kojima se potvrđuje nastavak zabranjenog sporazuma „do 2000.“, kao i nedostatak bilo kakvog dokaza od strane tužitelja u vezi s promjenom naravi sastanaka AC-Treuhand.

91 Proizlazi da sastanci AC-Treuhand na kraju studenoga 1999. i u ožujku 2000. nisu mogli imati drugi cilj osim onoga s prethodnih sastanaka kada je S. u istom kontekstu okupio iste poduzetnike i iste pojedince.

92 Slijedom toga, valja zaključiti da je u pobijanoj odluci Komisija iznijela skup indicija koje, ocijenjene zajedno, potkrjepljuju čvrsto uvjerenje da je nezakonito ponašanje u odnosu na kositrene stabilizatore usvojeno u okviru sastanaka AC-Treuhand nakon 11. studenoga 1999.

93 Tužiteljevi argumenti ne mogu dovesti u pitanje ovu ocjenu.

94 Prema tužiteljevom mišljenju, nezakonito ponašanje koje mu se predbacuje prestalo je „sredinom 1999.“, bilo da se radi o sektoru kositrenih stabilizatora ili sektoru ESBO/esteri, kao što proizlazi iz izjave S.-a, čiji je sadržaj potkrijepljen dokumentima u spisu Komisije i zapisnicima sa sastanaka AC-Treuhand, na koje se tužitelj u cijelosti oslanja kako bi iznio svoje stajalište o prestanku zabranjenog sporazuma jer nijedan od njegovih suradnika nije imao nikakav odnos sa zabranjenim sporazumom.

95 Tužitelj drži da su aktivnosti na temelju zabranjenog sporazuma tijekom sastanaka AC-Treuhand, bilo da se radi o sektoru kositrenih stabilizatora bilo sektora ESBO/esteri, počele postupno slabjeti „od 1996/1997. godine“.

96 Međutim i neovisno o pitanju je li takvo slabljenje doista uslijedilo, mora se zaključiti da tužitelj, izričito i u više navrata u svojim podnescima, priznaje postojanje nezakonitog ponašanja koje mu se može pripisati, bilo da se radi o sektoru kositrenih stabilizatora bilo sektoru ESBO/esteri, barem do „sredine 1999. godine“.

97 Shodno tome, ne postoji potreba da Opći Sud za potrebe ocjene tužiteljevog drugog tužbenog razloga odluči o dokazima na koje se oslanja kako bi dokazao to slabljenje, jer tužiteljeva argumentacija u tom smislu ne ide za preinakom pobijane odluke u odnosu na iznos novčanih kazni, koje su mu izrečene, nego za poništenjem pobijane odluke na temelju činjenice da je ovlast Komisije za izricanje novčanih kazni obuhvaćena zastarom.

98 Prema tužiteljevom mišljenju, dokazima na koje se poziva Komisija u pobijanoj odluci i na koje se ukazuje u točkama 77. do 87. *supra* nije moguće dokazati postojanje povrede u vezi s kositrenim stabilizatorima nakon 11. studenoga 1999.

99 U tom smislu iznosi argumente koji važe i za povredu u odnosu na kositrene stabilizatore i na povredu u odnosu na sektor ESBO/esteri.

100 Prvo, tužitelj potvrđuje da je K., jedan od predstavnika jednog od članova zabranjenog sporazuma, to jest Cibe, koju je je Chemtura preuzela u svibnju 1998., a koja je bila „osnivač“ zabranjenog sporazuma i sudjelovala od početka na svim sastancima AC-Treuhand, prestao na njima sudjelovati u srpnju 1999. u odnosu na sektor kositrenih stabilizatora, a u rujnu 1999. u odnosu na sektor ESBO/esteri, jer je bio umirovljen.

101 Ovaj argument ne može uspjeti.

102 Iz povlačenja jednog od predstavnika sudionika u zabranjenom sporazumu ne može se naime zaključiti, neovisno o važnosti njegove uloge, da su sudionici nužno prestali sa svojim nezakonitim ponašanjem, posebno kada su se sastanci AC-Treuhand nastavili oko S.-a.

103 Drugo, tužitelj se oslanja na izjavu S.-a prema kojoj „na kraju 1990-ih nisu više postojale takve [protutržišne] rasprave tijekom [sastanaka AC-Treuhand]“.

104 S obzirom na činjenicu, koju je tužitelj izričito priznao, da je S. za tužitelja bio „animator“ sastanaka AC-Treuhand, koji su po tužiteljevom priznanju imali protutržišni cilj, vrijeme te izjave dane *in tempore suspecto* te činjenicu da je S. naveo da „ne može sa sigurnošću navesti vrijeme od kada su te vrste rasprava napuštene“, izjava S.-a ne može utjecati na dokaznu snagu dokaza koje je Komisija iznijela u pobijanoj odluci.

105 Iz istih razloga valja bez potrebe za ocjenom dopuštenosti odbiti tužiteljev zahtjev za saslušanje S.-a.

106 Treće, tužitelj napominje da je Arkema iznijela samo one dokaze koji pokazuju da je zabranjeni sporazum trajao do 29. rujna 1999., a da je Ciba iznijela dokaze o vođenju protutržišnih rasprava samo do travnja 1999. za kositrene stabilizatore i do svibnja 1999. za sektor ESBO/esteri.

107 Ova se argumentacija ne može prihvatiti.

108 Naime, ne može se smatrati da je sama okolnost da su određeni poduzetnici dostavili dokaze o postojanju povrede samo do određenog razdoblja dovoljna da dovede u pitanje utvrđenje, čak štoviše potkrijepljeno utvrđenje, da je povreda trajala i nakon tog razdoblja.

109 Četvrto, tužitelj ističe da je Faci naveo da se o cijenama raspravljalo samo do početka 1999. i da je Chemson naveo da je nezakonito ponašanje prestalo najkasnije u rujnu 1999.

110 Ova se argumentacija također ne može prihvatiti.

111 Naime, prvo valja navesti da se izjave Facija na koje tužitelj upućuje odnose samo na sastavnice predmetnih zabranjenih sporazuma, to jest nezakonito dogovaranje cijena, a ne na njihove druge dijelove, osobito ne na podjelu tržišta i stranaka kao i na razmjenu osjetljivih tržišnih podataka.

112 Drugo, s obzirom na informacije iz izjava Chemsona, ne može se na temelju izjave dane od strane poduzetnika *in tempore suspecto* prihvatiti da su svi sudionici u predmetnim zabranjenim sporazumima nužno prestali sa svojim nezakonitim ponašanjem, pogotovo jer su se sastanci AC-Treuhand oko S.-a nastavili odvijati i kada, kao što sam tužitelj primjećuje, drugi poduzetnik, u ovom slučaju Ciba, nije isključio mogućnost nastavka zabranjenog sporazuma.

113 Peto, tužitelj primjećuje da u okviru suradnje s Komisijom za vrijeme upravnog postupka Chemtura uopće nije spomenula sastanke AC-Treuhand.

114 Za odbijanje tog argumenta dovoljno je istaknuti da sam tužitelj drži da uprava Chemture „očito“ nije znala za sadržaj tih sastanaka.

115 Šesto, tužitelj ističe da je Chemtura od svibnja 1998. usvojila samostalnu cjenovnu strategiju.

116 Iz istih razloga kao što su oni u točki 112. *supra* taj je argument neuvjerljiv zato što činjenica da jedan od sudionika koji ne postupa u skladu sa zabranjenim sporazumom ne može, ako se javno ne ogradi od zabranjenog sporazuma, osloboditi tog sudionika krivnje ili *a fortiori* dokazati prestanak zabranjenog sporazuma u odnosu na druge sudionike (vidjeti u tom smislu presudu Suda od 19. ožujka 2009., Archer Daniels Midland/Komisija, C-510/06 P, Zb., str. I-1843., t. 120.).

117 Sedmo, tužitelj ističe da je Akzo, s kojim je Akcros bio povezan, donio politiku strogog pridržavanja pravila tržišnog natjecanja „krajem 1990-ih“.

118 Iz istih razloga kao onih u točki 112. *supra* taj se argument ne može prihvatiti jer je opće poznato da se Akcros nije formalno ogradio od predmetnih zabranjenih sporazuma do ožujka 2000.

119 Osmo,što se tiče posebno povrede u odnosu na kositrene stabilizatore, tužitelj osporava održavanje sastanaka AC-Treuhand u 1999.

120 Međutim, podnositelj izričito priznaje održavanje drugih sastanaka AC-Treuhand, osobito onog održanog u srpnju 1999. i sastanaka održanih 29. i 30. studenoga 1999., tako da taj argument valja odbiti kao bespredmetan.

121 Deveto, s obzirom na mjesečna izvješća Chemture navedena u točkama 78. i 79. *supra* i na elektroničko pismo Chemture od 23. studenoga 1999. te na njezino mjesečno izvješće od 17. prosinca 1999. navedeno u točkama 80. i 81. *supra*, tužitelj s jedne strane ističe da ga ta izvješća ne spominju pa ona stoga ne dokazuju sklapanje eventualnih sporazuma o cijenama uz njegovu podršku ili čak tijekom jednog sastanka AC-Treuhand.

122 S druge strane, ti dokazi ne omogućavaju dokazivanje postojanja sporazuma o cijenama, nego se ograničavaju na spominjanje povećanja cijena pa shodno tome ne dokazuju da je bilo kakva protutržišna aktivnost, povezana sa sastancima AC-Treuhand, uslijedila nakon sredine 1999.

123 Ova argumentacija ne može uspjeti.

124 Kako je navedeno u točki 62. *supra*, iz sudske prakse proizlazi da u izostanku dokaza kojima se može izravno dokazati cjelovitost trajanja povrede Komisija treba iznijeti barem dokaze koji se odnose na činjenice koje su vremenski dovoljno blizu, kako bi se razumno moglo prihvatiti da je povreda neprekinuto trajala između dva utvrđena datuma.

125 Međutim, s jedne strane, tužitelj priznaje protutržišni cilj sastanaka AC-Treuhand iz veljače, travnja i najmanje jednog sastanka u srpnju 1999.

126 Drugo, iz tih dokaza proizlazi barem za tržište kositrenih stabilizatora da su se poduzetnici, koji su djelovali na tom tržištu i sudjelovali na sastancima AC-Treuhand, uskladili oko povećanja cijena u drugom dijelu godine 1999., dakle u vrijeme sastanaka AC-Treuhand postojanje kojih tužitelj ne osporava.

127 Deseto, što se tiče godine 2000. i povrede u odnosu na kositrene stabilizatore kao i povrede u odnosu na sektor ESBO/esteri, tužitelj osporava način na koji Komisija tumači memorandum Akcros.

128 Prema tužiteljevom mišljenju, memorandum Acrkos, čiji je sadržaj reproduciran u točki 83. *supra*, je „uvelike olakotan“. Navedeni memorandum ne dokazuje da je zabranjeni sporazum nastavio postojati do 2000., nego, nasuprot tome, otkriva da je intenzitet zabranjenog sporazuma popustio u 1996/1997, i da nikakva protutržišna aktivnost nije uslijedila 1999/2000.

129 To proizlazi iz određenih dijelova memoranduma Akcros koji ukazuju na to da je „prije dvije godine“ bila „potpuno drukčija situacija“ navodeći da se „1996. ili 1997. ta vrsta sastanaka više nije održavala“, da mu se slanje nekonkurentskih podataka AC-Treuhandu činilo u „potpunosti nesporno i korisno“, da „sastanak kojim je predsjedao AC-Treuhand nije predstavljao zlouporabu“ i da je vršen „pritisak na [našeg] predstavnika da se ponovno uspostavi situacija u kojoj su dogovaranje cijena i podjela tržišta uredno obavljani na tim sastancima AC-Treuhand“.

130 Ovaj tvrdnja ne može uspjeti.

131 Naime, mora se istaknuti da je u svojim podnescima tužitelj reproducirao samo očito skraćene dijelove iz memoranduma Akcros, kao što proizlazi iz točke 83. *supra*.

132 Također je jasno iz određenih dijelova memoranduma Akcros od 16. veljače 2000. da je njegov autor preporučio da se više ne sudjeluje na tim sastancima, i to dva puta u tom dokumentu, nego da se samo šalju „podaci o prodaji“. Također je naveo, koristeći sadašnje vrijeme, što valja naglasiti, pritiske u svrhu „zamrzavanja tržišnih udjela“ i „povremene rasprave koje se mogu smatrati neprikladnima“ i koje „su očito [bile] neprimjerene“.

133 U svakom slučaju, čitanje cijelog memoranduma Akcros po pravnim standardima omogućava da se dokaže postojanje nezakonitog ponašanja, koje se tužitelju predbacuje pobijanom odlukom, jer je iz njega proizlazi kako za tržište kositrenih stabilizatora tako i za tržište ESBO/esteri razvidan dokaz da je jedan od poduzetnika koji je sudjelovao na sastancima AC-Treuhand bio svjestan protutržišnog cilja tih sastanaka i da je taj poduzetnik smatrao prikladnim u ožujku 2000. više ne sudjelovati na tim sastancima i javno se ograditi od njihovog cilja, što je učinio dva puta, i to dijelom prvog tromjesečja 2000., to jest u vrijeme sastanaka AC-Treuhand, čije održavanje tužitelj ne osporava.

134 Ne može se prihvatiti da je takvo ponašanje Akcrosa, usvojeno za vrijeme prve polovice 2000., ukazivalo na protutržišne sastanke održane tri ili četiri godine prije.

135 Iz svih prethodnih razmatranja valja odlučiti da je Komisija po pravnim standardima dokazala nastavak povrede u odnosu na kositrene stabilizatore nakon 11. studenoga 1999.

– Nastavak povrede nakon 11. studenoga 1999. u odnosu na sektor ESBO/esteri

136 U odnosu na sektor ESBO/esteri, Komisija je u pobijanoj odluci zaključila da je nezakonito ponašanje trajalo u 1999. godini sve do 26. rujna 2000., to jest nakon 11. studenoga 1999., na temelju raznih dokaza na koje se ukazuje u uvodnim izjavama 305. do 315. za 1999. i uvodnim izjavama 316. do 323. za 2000.

137 Prvo i što se tiče 1999. godine, održano je osam sastanaka AC-Treuhand, i to dva u siječnju, dva u svibnju i dva u rujnu, kao i jedan 14., a drugi 15. prosinca, na kojima su se okupili Akcros, CECA, Chemson, Faci i Chemtura (uvodna izjava 305. pobijane odluke), što tužitelj ne osporava.

138 Drugo, Komisija je istaknula da je u mjesečnom izvješću Chemture od 16. rujna 1999. za kolovoz navedeno da su određeni poduzetnici „postigli povećanje cijena od oko 10% za [sektor ESBO/esteri] s učinkom od listopada“ (uvodna izjava 308. pobijane odluke).

139 Treće, Komisija je u uvodnoj izjavi 315. pobijane odluke uputila na zapisnik sa sastanka od 15. prosinca 1999. koji je sastavio AC-Treuhand i koji spominje nemogućnost „uže suradnje [...] trenutno“ s drugim poduzetnikom koji još ne sudjeluje na sastancima AC-Treuhand.

140 Četvrto i što se tiče 2000. godine, održano je pet sastanaka AC-Treuhand, to jest dva u ožujku, jedan u lipnju i dva u rujnu, na kojima su se okupili Akcros, CECA, Chemson, Faci i Chemtura (uvodna izjava 316. pobijane odluke), što tužitelj ne osporava.

141 Peto, Komisija se oslonila na memorandum Akcros čiji je sadržaj reproduciran u točki 83. *supra*.

142 Šesto, Komisija se također oslonila na pisane bilješke Akcrosa koje su spomenute u točki 84. *supra*.

143 Sedmo, Komisija je istaknula da je nastavno na memorandum Akcros predstavnik Akcrosa na sastanku AC-Treuhand od 22. ožujka 2000. u Zürichu dao do znanja da više neće sudjelovati na sastancima AC-Treuhand (uvodna izjava 319. pobijane odluke).

144 Osmo, Komisija je navela da je Akcros dopisom od 5. lipnja 2000. potvrdio svoju namjeru da više ne sudjeluje na sastancima AC-Treuhand (uvodna izjava 320. pobijane odluke), a što tužitelj ne osporava.

145 Deveto, Komisija je uputila na zapisnik sa sastanka od 26. rujna 2000. koji je tužitelj organizirao u Italiji, a koji je dobila od Chemsona tijekom upravnog postupka i u kojem je spomenuta mogućnost da se „suradnja“ ne nastavi „kao u prošlosti“ (uvodna izjava 323. pobijane odluke), što tužitelj osporava samo upućivanjem na izjave S.-a.

146 Deseto, Komisija se također oslonila na izjave koje je dala Chemtura u okviru svoje suradnje s njom za vrijeme upravnog postupka, a koje upućuju na nastavak zabranjenih sporazuma o sektoru ESBO/esteri „do 2001. godine“ [uvodna izjava 420., točka (b) pobijane odluke].

147 Ocjenjujući sve dokaze zajedno, Opći sud smatra da je Komisija dokazala povredu koju je identificirala u pobijanoj odluci u odnosu na sektor ESBO/esteri, iznoseći dokaze kojima se s potrebnim pravnim standardom može dokazati postojanje činjenica koje predstavljaju dotičnu povredu u ovom predmetu, tako da su dokazi koje je Komisija navela u pobijanoj odluci dostatni za stvaranje čvrstog uvjerenja da je počinjena povreda u odnosu na sektor ESBO/esteri.

148 Naime, razmatrani zajedno, različiti dokazi koji su navedeni u točkama 137. do 146. *supra*, u odnosu na sektor ESBO/esteri isključuju mogućnost da sastanci AC-Treuhand, koji su održani barem u prosincu 1999. za taj sektor, nisu imali protutržišni cilj.

149 Navedeni dokazi jasno ukazuju na protutržišni cilj tih sastanaka AC-Treuhand, pogotovo u odnosu na AC-Treuhandov zapisnik od 15. prosinca 1999. naveden u točki 139. *supra*, memorandum Akcros koji kritizira protutržišnu narav sastanaka AC-Treuhand, odluku tog poduzetnika da više ne sudjeluje na njima, činjenicu da se Akcros javno ogradio od njih u dva navrata u 2000., zatim da je predvidio osposobljavanje radi osvješćivanja osoblja tog društva o pravilima tržišnog natjecanja, izjave Chemture kojima se potvrđuje nastavak zabranjenog sporazuma „do 2001. godine“, kao i na nedostatak bilo kakvog dokaza na strani tužitelja u odnosu na promjenu naravi sastanaka AC-Treuhand.

150 Proizlazi da sastanci AC-Treuhand u prosincu 1999. i u ožujku 2000. nisu mogli imati drugi cilj osim onog s prethodnih sastanaka kada je S. okupio iste poduzetnike i iste osobe u istom kontekstu.

151 Slijedom toga, valja zaključiti da je u pobijanoj odluci Komisija iznijela skup indicija koje ocijenjene zajedno potkrjepljuju čvrsto uvjerenje da je nezakonito ponašanje u odnosu na sektor ESBO/esteri usvojeno u okviru sastanaka AC-Treuhand barem nakon 11. studenoga 1999.

152 Tužiteljevi argumenti ne mogu dovesti u pitanje prethodna razmatranja.

153 Prvo, tužitelj ne može učinkovito osporavati dokaznu snagu mjesečnog izvješća Chemture navedenog u točki 138. *supra* zbog razloga iznesenih u točkama 124. do 126. *supra*.

154 Drugo, tužitelj ne može ozbiljno tvrditi da se zapisnik sa sastanka AC-Treuhand održanog 15. prosinca 1999., koji je naveden u točki 139. *supra* i spominje nemogućnost „uže suradnje [...] trenutno“ s drugim poduzetnikom koji još ne sudjeluje na sastancima AC-Treuhand, odnosi na sudjelovanje tog poduzetnika u prikazivanju statistike tržišta.

155 Tužitelj se, naime, samo ponavlja svoju argumentaciju u odnosu na navodni sadržaj sastanaka AC-Treuhand, koji ne može utjecati na dokaznu snagu dokaza koje je Komisija upotrijebila u pobijanoj odluci.

156 Nadalje, predviđati „užu“ suradnju podrazumijeva postojanje minimalne, već postojeće suradnje, koja ne bi mogla biti ništa drugo do sudjelovanje navedenog poduzetnika u statistici tržišta, tako da bi „uža“ suradnja isključila samo sudjelovanje u statistici tržišta.

157 Treće, tužitelj se ne može s uspjehom osloniti na izjavu S.-a iz razloga navedenih u točki 104. *supra*.

158 Četvrto, tužitelj nije uvjerljiv ni kada osporava dokaznu snagu memoranduma Akcros iz razloga navedenih u točkama 131. do 133. *supra*.

159 Iz svih prethodnih razmatranja valja zaključiti da je Komisija dokazala po pravnim standardima nastavak povrede u odnosu na sektor ESBO/esteri nakon 11. studenoga 1999.

160 Stoga nema potrebe za ocjenom tužiteljevih argumenta u vezi s drugim dokazima koje je Komisija koristila u pobijanoj odluci radi dokazivanja postojanja povrede u odnosu na sektor ESBO/esteri do rujna 2000.

161 Naime, čak i ako bi ti argumenti bili osnovani, oni ne bi mogli ići u prilog drugom tužiteljevom tužbenom razlogu za poništenje.

162 Na temelju svih ovih razmatranja valja odlučiti da je u pobijanoj odluci Komisija po pravnim standardima dokazala da se nezakonito ponašanje nastavilo nakon 11. studenoga 1999., tako da na dan 11. studenoga 2009. njezine ovlasti za izricanje sankcija nisu bile obuhvaćene zastarom.

163 Naposljetku, valja odlučiti da je tužiteljev argument u vezi s nedostatkom opravdanog interesa za utvrđenje povrede lišen polazišne osnove te stoga mora biti odbijen.

164 Stoga valja odbiti drugi tužbeni razlog koji tužitelj ističe radi poništenja pobijane odluke.

Osmi tužbeni razlog, koji se temelji na povredi prava obrane zbog zakašnjele obavijesti o istražnom postupku

165 U svojem osmom tužbenom razlogu radi poništenja pobijane odluke tužitelj ističe da je na njegovo pravo obrane negativno utjecala činjenica da ga je Komisija kasno obavijestila o istražnom postupku pokrenutom protiv njega.

166 Prema tužiteljevom mišljenju, Komisija je bila dužna na temelju opće obveze koju ima izričito ga obavijestiti o tome da je protiv njega pokrenut istražni postupak odmah nakon početka istrage, a najkasnije zahtjevom od 8. listopada 2007.

167 Međutim, tužitelj je bio obaviješten samo dopisom Komisije od 9. veljače 2009., to jest godinu i pol kasnije, samo nekoliko tjedana prije obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama od 18. ožujka 2009.

168 Ta zakašnjela obavijest o istražnom postupku pokrenutom protiv njega negativno je utjecala na tužiteljevo ostvarivanje prava obrane.

169 Tužitelj tvrdi u tom pogledu da je između 2007. i 2009. pamćenje S.-a postalo manje precizno, tako da je njegova izjava od 20. svibnja 2009. bila manje podrobna te je još više izgubila na vjerodostojnosti u očima Komisije.

170 S obzirom na to, valja podsjetiti da prema ustaljenoj sudskoj praksi i kao što je potvrđeno člankom 6. stavkom 3. UEU-a, temeljna prava predstavljaju sastavni dio općih načela prava čije poštovanje osigurava Sud. Sud je stoga više puta odlučio da poštovanje prava obrane kod vođenja upravnih postupaka u vezi s politikom tržišnog natjecanja predstavlja opće načelo prava Unije (vidjeti presudu Suda od 3. rujna 2009., Prym i Prym Consumer/Komisija, C-534/07 P, Zb., str. I-7415., t. 26. i navedenu sudsku praksu).

171 Ako je riječ o postupku primjene članka 81. UEZ-a, iz sudske prakse proizlazi da se upravni postupak pred Komisijom dijeli u dva različita i sukcesivna stadija, od kojih svaki ima vlastitu unutarnju logiku, to jest na stadij prethodnog prikupljanja dokaza, s jedne strane, i kontradiktorni stadij, s druge strane. Svrha je stadija prethodnog prikupljanja dokaza, koji obuhvaća razdoblje do obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama, omogućiti Komisiji prikupljanje svih relevantnih dokaza koji potvrđuju ili ne povredu pravila tržišnog natjecanja te usvajanje prvog stajališta o smjeru i daljnjem tijeku postupka. Kontradiktorni stadij, koji obuhvaća razdoblje od obavijesti o prethodno utvrđenim činjenicama do donošenja konačne odluke, mora omogućiti Komisiji donošenje konačne odluke o dotičnoj povredi (vidjeti presudu Suda od 29. rujna 2011., Elf Aquitaine/Komisija, C-521/09 P, Zb., str. I-8947., t. 113., i navedenu sudsku praksu).

172 Kada se radi o stadiju prethodnog prikupljanja dokaza, Sud je pojasnio da je njegova ishodišna točka datum na koji Komisija, pri obavljanju svojih ovlasti koje je na nju prenio zakonodavac Unije, poduzima mjere koje ukazuju na to, da je povreda počinjena i koje imaju značajan utjecaj na položaj osumnjičenih subjekata (vidjeti gore navedenu presudu Elf Aquitaine/Komisija, t. 114., i navedenu sudsku praksu).

173 Tek se na početku kontradiktornog upravnog stadija dotični subjekt obavještava putem obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama o svim bitnim elementima na koje se Komisija oslanja u tom stadiju postupka. Slijedom toga, tek je nakon slanja obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama dotični subjekt u mogućnosti osloniti se u potpunosti na svoja prava obrane (vidjeti gore navedenu presudu Elf Aquitaine/Komisija, t. 115., i navedenu sudsku praksu).

174 Sud je također odlučio da istražne mjere koje je donijela Komisija tijekom stadija prethodnog prikupljanja dokaza, osobito mjere provjere i zahtjevi za informacije, mogu po samoj svojoj naravi u određenim situacijama ukazivati na to da je počinjena povreda pravila Unije o tržišnom natjecanju te da mogu imati značajan utjecaj na položaj dotičnog subjekta (gore navedena presuda Elf Aquitaine/Komisija, t. 116.).

175 Stoga je potrebno izbjeći da prava obrane ne budu nepopravljivo ugrožena tijekom tog stadija upravnog postupka jer poduzete istražne mjere mogu imati odlučujući značaj za prikupljanje dokaza o nezakonitom ponašanju poduzetnika za koje mogu biti odgovorni (gore navedena presuda Elf Aquitaine/Komisija, t. 116.).

176 Također, ako se radi o poštovanju razumnog roka, Sud je odlučio u biti da ocjena izvora eventualnih smetnji za učinkovito ostvarivanje prava obrane ne može biti ograničena na kontradiktorni stadij upravnog postupka, nego se mora proširiti na cijeli postupak i izvršiti u odnosu na cjelokupno njegovo trajanje (presuda Suda od 21. rujna 2006., Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Komisija, C-105/04 P, Zb., str. I-8725., t. 49. i 50., i presuda Technische Unie/Komisija, C-113/04 P, Zb., str. I-8831., t. 54. i 55.).

177 Međutim, prema mišljenju Suda, slična se razmatranja primjenjuju na pitanje je li i u kojoj mjeri je Komisija obvezna pružiti dotičnom subjektu u stadiju prethodnog prikupljanja dokaza određene informacije u vezi s predmetom i svrhom istrage, koje bi mu omogućile očuvanje učinkovitosti obrane u kontradiktornom stadiju (gore navedena presuda Elf Aquitaine/Komisija, t. 119.).

178 Time se međutim ne želi reći da Komisija prije donošenja prve mjere u odnosu na određeni subjekt mora u svakom slučaju upozoriti taj subjekt već na samu mogućnost istražnih mjera ili na postupak utemeljen na pravu tržišnog natjecanja Unije, posebno ako bi tim upozorenjem učinkovitost istrage Komisije bila neprimjereno ugrožena (vidjeti gore navedenu presudu Elf Aquitaine/Komisija, t. 120., i navedenu sudsku praksu).

179 Na osnovi tih razmatranja valja ocijeniti osnovanost osmog tužbenog razloga koji tužitelj iznosi radi poništenja pobijane odluke i koji temelji na navodnoj zakašnjeloj obavijesti o istražnom postupku pokrenutom protiv njega.

180 U tom pogledu treba odmah istaknuti da u okviru osmog tužbenog razloga tužitelj ne tvrdi da je na ostvarivanje njegovih prava obrane utjecalo trajanje cjelokupnog upravnog postupka, jer taj argument čini predmet njegovog sedmog tužbenog razloga i u svakom slučaju se ocjenjuje po toj osnovi u točkama 198. do 221. *infra*.

181 U okviru osmog tužbenog razloga tužitelj tvrdi da je na ostvarivanje njegovih prava obrane utjecalo trajanje razdoblja između 8. listopada 2007. i datuma na koji priznaje da je primio dopis Komisije o tome da je protiv njega pokrenut istražni postupak, to jest 9. veljače 2009., odnosno godinu i pol kasnije, tj. samo nekoliko tjedana prije obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama od 18. ožujka 2009.

182 U svojim argumentima u potporu osmom tužbenom razlogu tužitelj iznosi da ga je Komisija morala obavijestiti o postojanju istražnog postupka pokrenutog protiv njega odmah nakon početka istrage ili „najkasnije“, prema njegovim vlastitim riječima, na datum zahtjeva od 8. listopada 2007.

183 Stoga, radi ocjene osnovanosti osmog tužbenog razloga, ne treba provjeriti je li Komisija bila dužna obavijestiti tužitelja o upravnom postupku u stadiju prije 8. listopada 2007.

184 Dovoljno je provjeriti, s obzirom na sudsku praksu navedenu u točkama 169. do 177. *supra*, je li Komisija u zahtjevu od 8. listopada 2007. dostavila tužitelju dostatne informacije o predmetu i svrsi istražnog postupka, što bi omogućilo tužitelju da očuva učinkovitost svoje obrane u okviru kontradiktornog stadija.

185 Međutim, u zahtjevu od 8. listopada 2007. Komisija je ukazala na „navode o protutržišnom ponašanju u sektoru toplinskih stabilizatora“ uključujući „više strana uključenih u tržište toplinskih stabilizatora“.

186 U vezi sa samim sadržajem zahtijevanih informacija, Komisija je zatražila podatke o osobi za kontakt ili o „pravniku [lawyer] koji je propisno ovlašten za odgovor“ na predmetni zahtjev.

187 Također iz točaka 3. i 5. zahtjeva od 8. listopada 2007. proizlazi da je Komisija željela primiti podatke o razdobljima u kojima su strane bile uključene u tržište toplinskih stabilizatora i o tome je li tužitelj organizirao sastanke za industriju toplinskih stabilizatora.

188 Stoga je razumno smatrati da je sudeći prema sadržaju zahtjeva od 8. listopada 2007. Komisija dostavila tužitelju informacije o predmetu i svrsi predmetne istrage koje bi mu omogućile da očuva učinkovitost svoje obrane u okviru kontradiktornog stadija.

189 Dakako, u zahtjevu od 8. listopada 2007. Komisija nije izričito spomenula nikakve posebne optužbe na teret tužitelja.

190 Međutim, u zahtjevu od 8. listopada 2007. Komisija nije bila dužna izričito pripisati tužitelju određene optužbe i shodno tome nije bila dužna u tom stadiju obavijestiti ga da se postupa protiv njega. Također, kako bi se zajamčila tužiteljeva prava obrane bilo je dovoljno da Komisija jasno naznači pravnu osnovu i svrhu svojeg zahtjeva (vidjeti u tom smislu presudu Općeg suda od 28. travnja 2010., Amann & Söhne i Cousin Filterie/Komisija, T-446/05, Zb., str. II-1255., t. 334.).

191 Povrh toga, čak i ako se može smatrati da je Komisija bila dužna obavijestiti tužitelja barem o mogućoj povredi i da se mogla izložiti prigovorima povezanima s tim povredama, mora se zaključiti da je Komisija postupila u skladu s tom obvezom s obzirom na sadržaj svojeg zahtjeva od 8. listopada 2007., kako je navedeno u točkama 185. do 187. *supra*.

192 Slijedom toga, tužiteljev osmi tužbeni razlog nije osnovan.

193 U svakom slučaju, čak i pod pretpostavkom da je tužitelj bio obaviješten o istražnom postupku pokrenutom protiv njega, to jest tek 9. veljače 2009., tužitelj nije dokazao da je to zakašnjenje utjecalo na njegovo ostvarivanje prava obrane.

194 Mora se, naime, zaključiti da se u tu svrhu tužitelj oslanja tek na činjenicu da se S.-ovo pamćenje pogoršalo između 2007. i 2009.

195 Međutim, tužitelj se ne može s uspjehom pozvati na takav argument.

196 Neovisno o pouzdanosti S-ovih tvrdnji na psihološkom planu i o glavnoj ulozi koju je odigrao u zabranjenim sporazumima, što tužitelj ne osporava a što još više dovodi u sumnju istinitost njegovih tvrdnji bez obzira na njihov sadržaj, tužitelj uopće nije uspio pokazati kako bi mu nakon desetak godina od okončanja spornih činjenica događaja godinu i pol zakašnjela obavijest o istražnom postupku protiv njega omogućila učinkovitost obrane u okviru kontradiktornog stadija.

197 Stoga valja odbiti osmi tužbeni razlog koji tužitelj ističe radi poništenja pobijane odluke.

Sedmi tužbeni razlog, koji se temelji na povredi načela razumnog roka zbog trajanja upravnog postupka.

198 U okviru svojeg sedmog tužbenog razloga, istaknutog radi poništenja pobijane odluke, tužitelj se poziva na povredu načela razumnog roka zbog trajanja upravnog postupka. Smatra da je od početka istrage 12. veljače 2003. do obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama od 18. ožujka 2009. proteklo predugo razdoblje, to jest više od šest godina.

199 Međutim, takvo se trajanje ne može opravdati razinom složenosti predmeta. Nadalje, prema tužiteljevom mišljenju Komisija nije morala u odnosu na njega odgoditi upravni postupak do okončanja sudskog postupka Akzo.

200 Postojao je negativan utjecaj na tužiteljeva prava obrane jer je od 2009. pamćenje S.-a, koji je „vodio“ sastanke AC-Treuhand, već bilo vrlo izblijedilo, a osim toga više nije imao određene dokumente u vezi s razdobljem na koji se povreda odnosi jer je bio istekao rok unutar kojeg se dokumenti sukladno zakonu moraju čuvati, a koji kako tužitelj tvrdi iznosi deset godina prema švicarskom pravu, tako da je tužitelj imao poteškoća braniti se od prigovora Komisije.

201 Podsjećajući da je u uvodnoj izjavi 771. pobijane odluke priznala da je istražni stadij trajao duže od uobičajenog zbog posebnih okolnosti, što opravdava iznimno smanjenje izrečenih novčanih kazni od 1%, osobito za tužitelja, Komisija tvrdi da je morala čekati ishod sudskog postupka Akzo, tako da joj se na teret ne može staviti trajanje postupka.

202 Komisija također drži da čak i kad bi joj se mogao staviti na teret taj rok, odluka se ne bi mogla poništiti jer nije bilo negativnog utjecaja na tužiteljeva prava obrane.

203 U tom pogledu valja podsjetiti da prema ustaljenoj sudskoj praksi razuman rok u vođenju upravnih postupaka u vezi s politikom tržišnog natjecanja predstavlja opće načelo prava čije poštovanje osiguravaju sudovi Unije (vidjeti gore navedenu presudu Technische Unie/Komisija, t. 40., i navedenu sudsku praksu), jer se to načelo nadahnjuje člankom 6. stavkom 1. Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda te je utvrđeno u članku 41. Povelje o temeljnim pravima.

204 Međutim iz sudske prakse također proizlazi da ne treba poništiti odluku Komisije unatoč predugom trajanju postupka, kad se nije okolnosno pokazalo da su prava obrane dotičnog poduzetnika ugrožena i da stoga ne postoji razlog za vjerovati da je predugo trajanje postupka imalo utjecaja na sadržaj odluke Komisije (vidjeti u tom smislu gore navedenu presudu Baustahlgewebe/Komisija, t. 49., i presudu Općeg suda od 1. srpnja 2008., Compagnie maritime belge/Komisija, T-276/04, Zb., str. II-1277., t.45.).

205 Izvan tog slučaja, nepoštovanje načela razumnog roka je bez utjecaja na valjanost upravnog postupka i ne može dovesti do nezakonitosti pobijane odluke.

206 Također valja podsjetiti da ocjena izvora eventualnih smetnji za učinkovito ostvarivanje prava obrane ne može biti ograničena na kontradiktorni stadij upravnog postupka, nego se mora proširiti na cijeli postupak i izvršiti u odnosu na cjelokupno njegovo trajanje (gore navedene presude Suda Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Komisija, t. 49. i 50., i Technische Unie/Komisija, t. 54. i 55.).

207 S obzirom na ta razmatranja treba ocijeniti tužiteljev sedmi tužbeni razlog koji se odnosi na kršenje načela razumnog roka i koji tužitelj ističe u svrhu poništenja pobijane odluke.

208 U ovom je slučaju nesporno, kao što je navedeno u točkama 11. do 19. *supra*, da je Komisija pokrenula istragu u ovom predmetu provodeći inspekcijske mjere 12. i 13. veljače 2003., da ju je ponovno pokrenula 8. listopada 2007. zahtjevima za informacije upućenima uključenim poduzetnicima, među kojima je i tužitelj, te da im je uputila obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama 18. ožujka 2009. prije donošenja pobijane odluke 11. studenoga 2009.

209 Također je nesporno da tužitelj nije bilo formalno uključen u upravni postupak u ovom predmetu sve do zahtjeva Komisije od 8. listopada 2007.

210 Slijedom toga, što se tiče tužitelja, upravni postupak je trajao od 8. listopada 2007. do 11. studenoga 2009., odnosno malo više od dvije godine.

211 Međutim, u okolnostima ovog predmeta takvo trajanje ne može prema mišljenju Općeg suda predstavljati pretjerano trajanje s obzirom na načelo razumnog roka, tako da sama ta procjena može dostajati za odbijanje tužiteljevog sedmog tužbenog razloga koji se odnosi na kršenje načela razumnog roka i koji on ističe u svrhu poništenja pobijane odluke.

212 Tužitelj međutim ističe kršenje načela razumnog roka uzimajući u obzir navedeni rok, ne od zahtjeva od 8. listopada 2007. koji ga se izravno tiče, nego od početka istrage koja se općenito tiče predmetnih zabranjenih sporazuma, to jest od 12. i 13. veljače 2003., iako nije bio uključen na početku istrage.

213 Neovisno o pitanjima predstavlja li trajanje razdoblja koje dijeli početak istrage, koja se općenito tiče predmetnih zabranjenih sporazuma i uključivanja tužitelja u postupak, kršenje načela razumnog roka i može li se takvo kršenje pripisati Komisiji, tužiteljev sedmi tužbeni razlog, koji se odnosi na kršenje načela razumnog roka i koji on ističe radi poništenja pobijane odluke, ne može se prihvatiti.

214 Naime, kao što je ukazano u točki 206. *supra*, Sud je relevantno razdoblje za potrebe provjere poštovanja načela razumnog roka proširio na preliminarni stadij istrage Komisije.

215 Čak i pod pretpostavkom da tužitelj smatra, a da mu Komisija u vezi s tim ne proturječi, da se poštovanje načela razumnog roka mora provjeravati ne od obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama, niti od prve istražne mjere koja uključuje tužitelja, nego od otvaranja istrage koja se općenito tiče predmetnog nezakonitog ponašanja, i dalje bi vrijedilo da je tužitelj dužan u svrhu poništenja pobijane odluke dokazati da je na ostvarenje njegovih prava obrane negativno utjecalo trajanje upravnog postupka i da je zbog toga izmijenjen sadržaj pobijane odluke.

216 Međutim, valja zaključiti da tužitelj nije iznio nijedan dokaz u tom smislu.

217 Naime, tužitelj uopće nije dokazao da bi S. dao izjavu potpuno drukčijeg sadržaja u slučaju da ga je Komisija ranije uključila u istragu, a što bi tužitelju omogućilo bolje ostvarivanje njegovih prava obrane, time što bi se sadržaj pobijane odluke izmijenio.

218 Nadalje, mora se zaključiti da tužitelj nije pružio nikakve indicije o naravi ili sadržaju dokumenata na koje bi se mogao osloniti da ih je sačuvao.

219 Naposljetku, tužitelj se ne može s uspjehom pozvati na rok koji prema švicarskom pravu obvezuje poduzetnike da, prema potrebi, čuvaju dokumente jer je u ovom predmetu mogao u potpunosti predvidjeti potrebu čuvanja određenih dokumenata s obzirom na prigovore koje je u odnosu na njega iznijela Komisija, zato što je u predmetu organski peroksidi bio adresat jedne obavijesti od 27. ožujka 2003. o preliminarno utvrđenim činjenicama i odluke od 10. prosinca 2003. o utvrđenju povrede koja mu se može pripisati.

220 U svakom slučaju, tužitelj ne osporava protutržišni karakter sastanaka AC-Treuhand koje je vodio S. do „sredine 1999. godine“, a ključno razdoblje za njegovu obranu u tom pogledu bila je druga polovica te godine. Međutim, u trenutku u kojem je uključen u istragu Komisije, to jest 8. listopada 2007., i do datuma obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama, to jest 18. ožujka 2009., rok za čuvanje dokumenta na koji se poziva još nije bio istekao u vezi s dokumentima koji se odnose na drugu polovicu 1999. Slijedom toga, tužitelj je morao još uvijek, čak i u trenutku obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama, raspolagati svim relevantnim dokumentima te ih je mogao sačuvati radi ostvarivanja svojih prava obrane. Stoga ne može tvrditi da je navodno predugo trajanje upravnog postupka negativno utjecalo na ostvarivanje njegovih prava obrane u tom pogledu.

221 Stoga valja odbiti tužiteljev sedmi tužbeni razlog koji iznosi radi poništenja pobijane presude.

Prvi dio šestog tužbenog razloga, koji se temelji na kršenju članka 23. stavka 2. Uredbe br. 1/2003

222 Šestim tužbenim razlogom tužitelj se poziva na kršenje članka 23. stavka 2. Uredbe br. 1/2003 jer ukupni iznos dviju izrečenih novčanih kazni, to jest 348.000 eura (dva puta 174.000 eura) premašuje 10% njegovog ukupnog prihoda ostvarenog tijekom poslovne godine koja prethodi godini u kojoj je pobijana odluka donesena, konkretno 1.763.917 eura u 2008.

223 Prema tužiteljevom mišljenju, postoji samo jedna povreda, tako da se dvije novčane kazne odnose na istu povredu pri čemu zbroj dviju novčanih kazni ne može premašiti 10% njegovog ukupnog prometa.

224 Iako je Komisija u obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama iscrpno opisala da se radi o jednoj povredi, u pobijanoj odluci tvrdi da „postoje dvije istovremene, ali slične povrede“ (uvodna izjava 395. pobijane odluke), bez obrazloženja o izmjeni ocjene, tako da je pobijana odluka zahvaćena povredom obveze obrazlaganja.

225 U vezi s meritumom, Komisija pogrešno primjenjuje kriterij komplementarne veze između tih sporazuma zamjenjujući ga u pobijanoj odluci sa zahtjevom za dokaz o gospodarskoj međuovisnosti dvaju zabranjenih sporazuma, dok postojanje jedinstvene složene povrede pretpostavlja ostvarivanje zajedničkog protutržišnog cilja.

226 Međutim, kao što proizlazi iz same pobijane odluke, sporazumi koji predstavljaju dvije navodne povrede vrlo su blisko povezani u odnosu na proizvode, koji se koriste kao dopuna u PVC-u i prodaju istoj kategoriji klijenata, na sadržaj sporazuma, na cilj koji se želi ostvariti, osobe, ulogu S.-a, vremenski tijek i na geografski doseg.

227 Tužitelj se podredno oslanja na načelo *in dubio pro reo* koje se primjenjuje na pitanje je li počinjena jedna ili više povreda. U ovom slučaju, sumnja u odnosu na postojanje dvije povrede morala bi ići u korist tužitelja.

228 Prihvaćajući da je u pobijanoj odluci promijenila svoje stajalište o jedinstvenom nezakonitom ponašanju u odnosu na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama, Komisija tvrdi da je to učinila nakon novog ispitivanja koje je u obzir uzelo suprotna mišljenja dotičnih stranaka, uključujući tužitelja, posebno onih u njihovim odgovorima na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama.

229 U tom kontekstu Komisija podsjeća da je u pobijanoj odluci za dvije povrede navela da su sastanci bili odvojeni, da je njihovo trajanje bilo drukčije, a odnosni proizvodi različiti u pogledu njihovih kemijskih i fizikalnih svojstava, cijene, upotrebe i klijenata, pri čemu su neki poduzetnici sudjelovali samo u jednoj povredi, dok su na tržištu na koje se odnosi druga povreda bili samo klijenti.

– Uvodna očitovanja

230 Uvodno treba podsjetiti da kvalificiranje određenih nezakonitih radnji koje predstavljaju jednu te istu povredu ili više različitih povreda nije načelno bez posljedica za sankciju koja se može izreći jer utvrđenje o počinjenju više različitih povreda može dovesti do izricanja više različitih novčanih kazni, svaki put unutar granica utvrđenih člankom 23. stavkom 2. Uredbe br. 1/2003., to jest poštujući gornju granicu od 10% prihoda ostvarenog u poslovnoj godini koja prethodi donošenju odluke (presuda Općeg suda od 15. lipnja 2005., Tokai Carbon i dr./Komisija, T-71/03, T-74/03, T-87/03 i T-91/03, neobjavljeno u Zborniku, t. 118., presuda Općeg suda od 15. ožujka 2006., BASF/Komisija, T-15/02, Zb., str. II-497., t. 70. i 158., i gore navedena presuda Općeg suda Amann & Söhne i dr./Komisija, t. 94.).

231 Također, Komisija može u jednoj odluci utvrditi dvije različite povrede i izreći dvije novčane kazne čiji ukupni iznos premašuje gornju granicu od 10% iz članka 23. stavka 2. Uredbe br. 1/2003, pod uvjetom da iznos svake od tih kazni ne premaši gornju granicu.

232 Naime, za primjenu gornje granice od 10% nebitno je jesu li sankcionirane različite povrede prava tržišnog natjecanja Unije tijekom jedinstvenog postupka ili tijekom vremenski razdvojenih postupaka jer se najviša granica od 10% primjenjuje na svaku povredu članka 81. UEZ-a (presuda Općeg suda od 8. listopada 2008., SGL Carbon/Komisija, T-68/04, Zb., str. II-2511., t. 132.).

233 U ovom je slučaju stoga dovoljno, radi ocjene osnovanosti prvog dijela šestog tužbenog razloga, provjeriti je li Komisija dokazala postojanje dviju različitih povreda a ne samo jedne jedinstvene povrede, kako tvrdi tužitelj.

– Dvostrukost povrede

234 Iz pobijane presude proizlazi da je o postojanju dviju različitih povreda Komisija u ovom slučaju zaključila na temelju ukupnih razmatranja iz uvodnih izjava 3. do 8. u vezi s predmetnim tržištima, iz uvodnih izjava 75. do 77. u vezi s dotičnim proizvodima, iz uvodnih izjava 388. do 394. u vezi s načelima primjenjivima prema njezinom mišljenju u ovom predmetu i iz uvodnih izjava 395. do 404. u vezi s njihovom primjenom na ovaj predmet.

235 Stoga valja prije svega odbiti tužiteljev argument da pobijana odluka nije obrazložena u vezi s postojanjem dviju različitih povreda, pri čemu tužitelj taj argument ne potkrepljuje osim kada upućuje na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama, bez pozivanja na kršenje njegovih prava obrane u tom pogledu.

236 Naime, iz pobijane presude proizlazi da je Komisija iznijela različite razloge, u bitnome navedene u uvodnim izjavama 396. do 401., za svoje stajalište da je povreda na tržištu kositrenih stabilizatora bila istovremena i slična povredi na tržištu ESBO/esteri, ali da je bila od nje različita s obzirom, u biti, na izostanak ukupnog plana s ciljem narušavanja tržišnog natjecanja, na razlike između predmetnih tržišta i proizvoda kao i na nedostatak međuovisnosti dvaju zabranjenih sporazuma, osobito u vezi s trajanjem povreda, sudionika i datuma različitih tajnih sastanaka.

237 U vezi s osnovanošću tužitelj tvrdi u biti da su dvije povrede bile blisko povezane, tako da su potjecale od istog cjelovitog plana, to jest da su one u stvarnosti predstavljale jedinstvenu povredu.

238 Najprije valja podsjetiti da se pojam jedinstvene povrede odnosi na situaciju u kojoj je više poduzetnika sudjelovalo u povredi koja se sastojala od trajnog ponašanja koje je imalo samo jedan gospodarski cilj, usmjeren na narušavanje tržišnog natjecanja, ili još i od pojedinačnih povreda koje su bile međusobno povezane istovjetnošću cilja (ista svrha svih elemenata) i subjekata (istovjetnost dotičnih poduzetnika,

svjesnih da sudjeluju u ispunjenju zajedničkog cilja) (presuda Općeg suda od 8. srpnja 2008., BPB/Komisija, T-53/03, Zb., str. II-1333., t. 257., i gore navedena presuda Amann & Söhne i Cousin Filtrerie/Komisija, t. 89.).

239 Naposljetku, valja istaknuti da povreda članka 81. stavka 1. UEZ-a može potjecati ne samo od zasebne radnje, nego također od niza radnji ili od trajnog ponašanja. Takvo se tumačenje ne može osporiti iz razloga što jedan ili više elemenata tog niza radnji ili tog trajnog ponašanja mogu sami po sebi i zasebno predstavljati povredu te odredbe. Kada različite radnje čine dio „cjelovitog plana“ jer njihov identičan cilj narušava tržišno natjecanje na zajedničkom tržištu, Komisija ima pravo pripisati odgovornost za te radnje na temelju sudjelovanja u povredi razmatranoj kao cjelini (gore navedena presuda Aalborg Portland i dr./Komisija, t. 258.).

240 Mora se pojasniti da se pojam jedinstvenog cilja ne može utvrditi općim upućivanjem na narušavanje tržišnog natjecanja na tržištu na koje se povreda odnosi jer negativan utjecaj na tržišno natjecanje, kao cilj ili učinak, predstavlja bitan element svakog ponašanja obuhvaćenog područjem primjene članka 81. stavka 1. UEZ-a. Takva definicija jedinstvenog cilja mogla bi pojmu jedinstvene i trajne povrede oduzeti dio njegovog smisla, pa bi posljedica toga mogla biti da se različita ponašanja koja se odnose na određeni gospodarski sektor i koja su zabranjena člankom 81. stavkom 1. UEZ-a moraju sustavno kvalificirati kao sastavni elementi jedinstvene povrede (vidjeti presudu Općeg suda od 30. studenoga 2011., Quinn Barlo i dr./Komisija, T-208/06, Zb., str. II-7953., t. 149., i navedenu sudsku praksu).

241 Stoga, radi kvalificiranja različitih nezakonitih radnji jedinstvene i trajne povrede, treba provjeriti dopunjuju li se one međusobno, tako da je namjena svake od njih suočavanje s jednom ili više posljedica uobičajenog tržišnog natjecanja, i pridonose li međudjelovanjem postizanju niza protutržišnih učinaka koje su njihovi tvorci planirali u okviru globalnog plana s jedinstvenim ciljem. U tom pogledu mora se voditi računa o svakoj okolnosti kojom se može dokazati ili dovesti u pitanje tu vezu, kao što je razdoblje primjene, sadržaj (uključujući upotrijebljene metode), i, usporedno, cilj različitih predmetnih nezakonitih radnji (vidjeti gore navedenu presudu Amann & Söhne i Cousin Filterie/Komisija, t. 92.).

242 Stoga iz objektivnih razloga Komisija može pokrenuti različite postupke, utvrditi više različitih povreda i izreći više različitih novčanih kazni (vidjeti gore navedenu presudu Amann & Söhne i Cousin Filterie/Komisija, t. 93. i navedenu sudsku praksu).

243 S obzirom na ta razmatranja valja ocijeniti tužiteljeve navode kojima on osporava postojanje dviju različitih povreda i ističe postojanje jedne jedinstvene povrede, koja je dio „cjelovitog plana“.

244 U tom pogledu valja u prvom redu upozoriti da se tužitelj ne može valjano pozvati na činjenicu da su dva zabranjena sporazuma činila dio trajnog ponašanja s namjerom ostvarivanja jednog gospodarskog cilja u svrhu narušavanja tržišnog natjecanja. Kako je navedeno u točki 240. *supra*, pojam jedinstvenog cilja ne može se utvrditi općim upućivanjem na narušavanje tržišnog natjecanja na tržištu na koje se povreda odnosi, jer negativan utjecaj na tržišno natjecanje, kao cilj ili učinak, predstavlja bitan element svakog ponašanja obuhvaćenog područjem primjene članka 81. stavka 1. UEZ-a. Takva definicija pojma jedinstvenog cilja mogla bi pojmu jedinstvene i trajne povrede oduzeti dio njegovog smisla, pa bi posljedica toga u ovom slučaju mogla biti da se različita ponašanja koja se odnose na određeni gospodarski sektor, to jest u ovom slučaju na sektor termičkih stabilizatora, i koja su zabranjena člankom 81. stavkom 1. UEZ-a, moraju sustavno kvalificirati kao sastavni elementi jedinstvene povrede.

245 Zatim, također nije sporno ni to da su se na sastancima AC-Treuhand okupljali predstavnici istih poduzetnika, bez obzira na to je li riječ o tržištu kositrenih stabilizatora ili tržištu ESBO/esteri. Naime, određeni poduzetnici zastupljeni na sastancima u vezi s kositrenim stabilizatorima također su bili zastupljeni na sastancima u vezi sa sektorom ESBO/esteri, i to društva koja pripadaju grupama Akzo, Elf Aquitaine, Chemtura i BASF.

246 Točno je međutim da je, s obzirom na glavne počinitelje sankcioniranih povreda, ta istovjetnost subjekata bila samo djelomična. Naime, valja istaknuti da su neki poduzetnici sudjelovali u samo jednom od dva zabranjena sporazuma. Tako su poduzetnici MRF Michael Rosenthal i Reagens kao i poduzetnici u Baerlocher grupi sudjelovali samo u zabranjenom sporazumu o kositrenim stabilizatorima, dok su Faci i poduzetnici u GEA grupi sudjelovali samo u zabranjenom sporazumu u sektoru ESBO/esteri.

247 Vodeći računa o poduzetnicima koji su sudjelovali na sastancima AC-Treuhand u vezi s kositrenim stabilizatorima i onima u vezi sa sektorom ESBO/esteri, valja također istaknuti da neki od tih poduzetnika nisu nužno bili zastupljeni u istim razdobljima od strane istih fizičkih osoba, ovisno o tome je li se radilo o jednom ili drugom zabranjenom sporazumu, kao što proizlazi iz tablica u Prilogu I. pobijane odluke.

248 Slijedom toga, i unatoč djelomičnoj istovjetnosti dotičnih poduzetnika, isključeno je da su svi predmetni poduzetnici i njihovi predstavnici bili svjesni sudjelovanja u ispunjenju zajedničkog cilja koji obilježava postojanje jedinstvene povrede.

249 Drugo, valja podsjetiti da postojanje različitih tržišta proizvoda, iako susjednih, predstavlja relevantan kriterij za utvrđivanje dosega, a time i istovjetnosti povrede članka 81. UEZ-a (vidjeti presudu Općeg suda od 19. svibnja 2010., Wieland-Werke i dr./Komisija, T-11/05, neobjavljena u Zborniku, t. 83., i navedenu sudsku praksu).

250 Međutim, u ovom predmetu, iako nije sporno da su predmetna tržišta proizvoda barem susjedna tržišta, ne može se smatrati da predmetni proizvodi, to jest kositreni stabilizatori, ESBO i esteri, pripadaju istom tržištu u svrhu utvrđenja da postoji jedna jedinstvena povreda.

251 Neovisno o pitanju njihovih kemijskih ili fizikalnih svojstava i njihove primjene, prije svega proizlazi da su, kao što je istaknuto u točki 245. *supra*, samo velike europske grupe u sektoru istovremeno isporučivale kositrene stabilizatore, ESBO i estere.

252 Iz različitih dokumenata u spisu i iz dvojne naravi različitih predmetnih sastanaka, ovisno o predmetu proizvodu, proizlazi da su se cijene koje su bile korištene i, u ovom slučaju, nezakonito dogovarane između konkurenata znatno razlikovale već prema tome je li se radilo o kositrenim stabilizatorima ili sektoru ESBO/esteri.

253 Naposljetku valja istaknuti da su, kao što je Komisija pravilno tvrdila i što tužitelj supstancijalno ne osporava, određeni poduzetnici kao Baerlocher i Reagens, istovremeno bili dobavljači kositrenih stabilizatora i kupci ESBO-a i estera.

254 Komisija je stoga pravilno smatrala ta dva tržišta proizvoda različitima kako bi zanijekala postojanje jedinstvene povrede i umjesto toga utvrdila postojanje dviju povreda, jedne u vezi s kositrenim stabilizatorima i druge u vezi sa sektorom ESBO/esteri.

255 Treće, valja istaknuti da činjenica, da su se dva zabranjena sporazuma eventualno odnosila na dva različita tržišta proizvoda, ne isključuje nužno mogućnost da su bili dio istog globalnog plana, pod uvjetom da se dokaže postojanje komplementarne veze između njih u pogledu uvjetovanja i koordinacije.

256 Međutim, različite nezakonite radnje ne mogu se kvalificirati kao jedinstvena povreda jer se međusobno ne dopunjuju, tako da svaka od njih nije namijenjena suočavanju s jednom ili više posljedica uobičajenog tržišnog natjecanja, i međudjelovanjem nije pridonijela postizanju niza protutržišnih učinaka koje su njihovi tvorci planirali u okviru globalnog plana s jedinstvenim ciljem.

257 Prije svega valja podsjetiti, kao što je navedeno u točki 253. *supra*, i to tužitelj ne osporava, da se određeni sudionici jednog od dvaju predmetnih zabranjenih sporazuma opskrbljuju kod poduzetnika koji sudjeluju u drugom zabranjenom sporazumu.

258 Međutim, kao što je tužitelj istaknuo u svom odgovoru na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama, bilo bi apsurdno da poduzetnici koji sudjeluju u zabranjenom sporazumu u vezi s kositrenim stabilizatorima, kao što su Baerlocher i Reagens, sudjeluju i u globalnom zabranjenom sporazumu koji predstavlja jedinstvenu povredu jer su bili klijenti u sektoru ESBO/esteri i time izloženi njegovim štetnim učincima, osim ako se može smatrati da su ti poduzetnici bili pošteđeni učinaka zabranjenog sporazuma u potonjem sektoru, što tužitelj međutim ne tvrdi s ciljem dokazivanja postojanja ukupnog plana i što ne proizlazi ni iz jednog dokumenta u spisu.

259 Zatim valja istaknuti da dva zabranjena sporazuma nisu bila istog trajanja. Naime, neovisno o tome na koji datum su prestali i neovisno o činjenici da su ta dva zabranjena sporazuma mogla biti pripisana tužitelju tek od 1. prosinca 1993., kao datuma na koji je on naslijedio Fides, tužitelj ne osporava da je zabranjeni sporazum o kositrenim stabilizatorima počeo u veljači 1987., dok je onaj u odnosu na sektor ESBO/esteri počeo tek u rujnu 1991.

260 Proizlazi da članovi dvaju zabranjenih sporazuma nisu mogli imati ni zajednički projekt niti zajednički cilj koji bi bio usmjeren na koordinirano i globalno uklanjanje konkurencije na dvama predmetnim tržištima (vidjeti u tom smislu presudu Općeg suda od 27. rujna 2006., Jungbunzlauer/Komisija, T-43/02, Zb., str. II-3435., t. 312.).

261 Naposljetku, valja istaknuti da iz tablice u Prilogu I. pobijanoj odluci proizlazi, a što sam tužitelj izravno, ali nužno priznaje u tužbi, da se skoro nijedan sastanak u vezi s kositrenim stabilizatorima nije održao istog datuma kao i sastanak u vezi sa sektorom ESBO/esteri, ali i da su se prije svega ti sastanci održavali doduše često vremenski blizu, no u razmaku od više dana ili čak više od jednog tjedna.

262 Iz toga je razvidno da svi članovi dvaju zabranjenih sporazuma nisu mogli imati ni zajednički projekt niti cilj koji bi bio usmjeren na koordinirano i globalno uklanjanje konkurencije na dvama predmetnim tržištima.

263 S obzirom na sve ove elemente, mora se zaključiti da je Komisija s dovoljnom sigurnošću dokazala postojanje dviju različitih povreda, tako da se mora odbiti argument koji tužitelj izvodi iz sumnje koja bi u tom pogledu morala ići njemu u prilog, i da Komisija stoga nije počinila nikakvu pogrešku utvrdivši u uvodnoj izjavi 401. pobijane odluke postojanje jedinstvene i trajne povrede članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u za kositrene stabilizatore i različite jedinstvene i trajne povrede za sektor ESBO/esteri.

264 Na posljednjem mjestu, valja istaknuti da drugi tužiteljevi argumenti ne mogu dovesti u pitanje prethodna razmatranja kao cjelinu.

265 Naime, ni jedinstvo cilja nezakonitog ponašanja koje se pripisuje tužitelju niti činjenica da je jedna jedina osoba, to jest S., „vodila“ dva zabranjena sporazuma, pa ni činjenica da tužitelj nije djelovao ni na jednom od dvaju predmetnih tržišta nisu relevantni u tom kontekstu, s obzirom na posebnost njegove uloge u počinjenu povrede, čiju je dvojnu narav Komisija dokazala prema potrebnim pravnim standardima.

266 Nadalje, suprotno rješenje omogućilo bi konzultantskim poduzetnicima kao što je tužitelj da uvećaju prikrivene djelatnosti s istim ciljem s istom osobom na različitim ili čak na susjednim tržištima, uz jedinu opasnost da se izlože samo jednoj sankciji, što uopće ne bi bilo zadovoljavajuće u pogledu učinkovitosti pravila tržišnog natjecanja i zahtjeva za odvraćanje.

267 Stoga valja odbiti prvi dio tužiteljevog šestog tužbenog razloga i sve tužbene razloge koje on iznosi radi poništenja pobijane presude.

Zahtjev za preinaku pobijane odluke u odnosu na iznos izrečenih kazni

268 U prilog svojem podrednom tužbenom zahtjevu za preinaku pobijane odluke u odnosu na iznos novčanih kazni koje su mu izrečene tužitelj iznosi četiri tužbena razloga i drugi dio petog tužbenog razloga, koji se temelje, prvo, na pogrešnoj ocjeni trajanja povreda (prvi tužbeni razlog), drugo, na trajanju upravnog postupka (sedmi tužbeni razlog), treće, na obvezi Komisije da izrekne samo simboličnu kaznu u okolnostima ovog predmeta (četvrti tužbeni razlog), četvrto, na kršenju Smjernica iz 2006. s obzirom na izračun osnovnog iznosa kazne (peti tužbeni razlog) i, peto, na kršenju tih Smjernica u vezi s izračunom tužiteljeve sposobnosti plaćanja (drugi dio šestog tužbenog razloga).

Prvi tužbeni razlog, utemeljen na pogrešnoj ocjeni trajanja povreda

269 Prvim tužbenim razlogom tužitelj ističe da je ocjena Komisije u vezi s trajanjem povreda netočna jer povrede nisu trajale do 21. ožujka 2000., u vezi s kositrenim stabilizatorima ili do 26. rujna 2000. u vezi sa sektorom ESBO/esteri.

270 U tom pogledu, valja podsjetiti da je u točkama 48. do 164. *supra* zaključeno da je Komisija dokazala po pravnim standardima da su povrede trajale barem do 11. studenoga 1999.

271 Stoga, pod pretpostavkom da je osnovan, prvi tužbeni razlog može uspjeti samo u odnosu na razdoblje od 11. studenoga 1999. do 21. ožujka 2000. u vezi s kositrenim stabilizatorima i do 26. rujna 2000. u vezi sa sektorom ESBO/esteri.

272 Također valja zaključiti, osobito na temelju tužiteljevog pisanog odgovora prije rasprave na pitanje koje je s tim u vezi postavio Opći sud kao i činjenice da tužitelj nije prigovorio izvještaju s rasprave sastavljenom u tom pogledu, da svojim prvim tužbenim razlogom tužitelj ne traži toliko poništenje pobijane odluke koliko sniženje iznosa kazni koje su mu izrečene tom odlukom, u okviru izvršavanja neograničene nadležnosti Općeg suda.

273 Slijedom toga, u ovom slučaju taj tužbeni razlog ne može uspjeti u svrhu preinake pobijane odluke u odnosu na iznos novčanih kazni koje su izrečene tužitelju.

274 Naime, kao što proizlazi iz uvodnih izjava 713. i 751. do 753. pobijane odluke, iznos novčane kazne, utvrđen u paušalnom iznosu zbog težine i trajanja povrede bio je u završnom stadiju izračuna Komisije znatno snižen primjenom članka 23. stavka 2. Uredbe br. 1/2003.

275 Stoga eventualno sniženje radi trajanja zadnjih i kratkih predmetnih razdoblja ne bi primjenom Smjernica iz 2006. omogućilo daljnje sniženje konačnog iznosa novčanih kazni izrečenih pobijanom odlukom.

276 Zato tužiteljev prvi tužbeni razlog, koji tužitelj ističe radi preinake pobijane odluke u odnosu na iznos novčanih kazni koje su mu izrečene, valja odbiti jer je bez učinka.

Sedmi tužbeni razlog, koji se temelji na trajanju upravnog postupka

277 U okviru svojeg sedmog tužbenog razloga tužitelj, oslanjajući se na načelo razumnog roka, prigovara Komisiji u vezi s predugim trajanjem upravnog postupka ponajprije radi poništenja pobijane odluke i podredno radi preinake u odnosu na iznos novčanih kazni koje su mu izrečene.

278 Budući da je ovaj tužbeni zahtjev odbijen s obzirom na poništenje pobijane odluke, eventualna povreda načela razumnog roka mogla bi po potrebi dovesti samo do preinake iznosa kazni koje su tužitelju izrečene pobijanom odlukom.

279 Međutim, u okviru izvršavanja svoje neograničene nadležnosti Opći sud smatra da iznos kazni koje su tužitelju izrečene pobijanom odlukom ne treba smanjiti više od onog što je već Komisija odobrila, jer kršenje prava razumnog roka na koje se tužitelj poziva nije imalo nikakvog utjecaja na ostvarivanje njegovih prava obrane.

280 Slijedom toga, ovaj tužbeni zahtjev ne može uspjeti.

281 U svakom slučaju, da bi ovaj tužbeni razlog mogao proizvesti učinak radi preinake tužitelj bi u tu svrhu morao dokazati da je Komisija prekršila načelo razumnog roka.

282 Međutim, u ovoj je presudi zaključeno da tužitelj nije dokazao takvu povredu u odnosu na sebe.

283 Stoga valja odbiti tužiteljev sedmi tužbeni razlog, koji tužitelj ističe radi preinake pobijane odluke u odnosu na iznos novčanih kazni koje su mu izrečene.

Četvrti tužbeni razlog, utemeljen na obvezi Komisije da izriče samo simbolične novčane kazne u okolnostima ovog predmeta

284 U okviru svojeg četvrtog tužbenog razloga tužitelj tvrdi da je Komisija bila dužna izreći mu samo simboličnu kaznu jer primjena članka 81. UEZ-a u odnosu na njega nije bila predvidljiva, jer Smjernice iz 2006. nude Komisiji tu mogućnost, a Komisija je izrekla samo simboličnu kaznu tužitelju u predmetu Organski peroksidi.

285 U ovom slučaju ovaj tužbeni razlog ne može uspjeti.

286 Komisiji se naime ne može prigovoriti da je prekršila navodnu obvezu izricanja samo simbolične kazne u ovom slučaju.

287 Doduše, sukladno točki 36. Smjernica iz 2006. „Komisija u određenim slučajevima može izreći simboličnu kaznu“dok se „[o]brazloženje za izricanje takve kazne treba [..] navesti u tekstu odluke“.

288 Međutim, iz samog teksta te odredbe razvidno je da izricanje simbolične kazne ni pod kojim okolnostima ne predstavlja obvezu Komisije, nego samo mogućnost koja je u njezinoj diskreciji, ne utječući na nadzor Općeg suda u okviru izvršavanja njegove neograničene nadležnosti.

289 Navodna obveza Komisije za izricanje simbolične kazne u ovom slučaju ne potječe ni iz prethodne prakse Komisije, osobito ne iz kazne izrečene tužitelju u predmetu Organski peroksidi.

290 Iz ustaljene sudske prakse proizlazi naime da činjenica da je Komisija u prošlosti primijenila kazne određene razine za određenu vrstu povreda ne znači da joj ista može oduzeti mogućnost da povisi razine u granicama označenima u Uredbi br. 1/2003, ako je to potrebno za osiguranje provedbe politike tržišnog natjecanja Unije; nasuprot tome, učinkovita primjena pravila tržišnog natjecanja Unije zahtijeva da Komisija bude u svakom trenutku u mogućnosti prilagoditi razinu kazni potrebama te politike (presude Suda od 28. lipnja 2005., Dansk Rørindustri i dr./Komisija, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P, Zb., str. I-5425., t. 169. i 227., i od 8. veljače 2007., Groupe Danone/Komisija, C-3/06 P, Zb., str. I-1331., t. 90.).

291 Taj zaključak ne može biti doveden u pitanje argumentom koji tužitelj zasniva na onome za što tvrdi da predstavlja navodno nepredvidivi karakter novčanih kazni izrečenih pobijanom odlukom.

292 Naime, stoga što je ta tvrdnja sadržajno jednaka tvrdnji koja ide u potporu trećem tužbenom razlogu, koji se zasniva na kršenju članka 81. UEZ-a i načela zakonitosti kaznenih djela i kazni, tu argumentaciju valja također odbiti iz razloga navedenih u točkama 43. i 46. *supra*.

293 Stoga valja odbiti tužiteljev četvrti tužbeni razlog, koji tužitelj ističe radi preinake pobijane odluke u odnosu na iznos novčanih kazni koje su mu izrečene.

Peti tužbeni razlog i drugi dio šestog tužbenog razloga, koji se zasnivaju na kršenju Smjernica iz 2006.

294 U petom tužbenom razlogu i drugom dijelu šestog tužbenog razloga tužitelj tvrdi da je Komisija prekršila Smjernice iz 2006. time što, prvo, novčane kazne koje mu je izrekla pobijanom odlukom nisu trebale biti utvrđene u paušalnom iznosu, nego na temelju naknada naplaćenih za pružene usluge povezane s povredama, u skladu s metodologijom utvrđenom u Smjernicama iz 2006. i što je, drugo, Komisija trebala voditi računa o tužiteljevoj sposobnosti plaćanja, u smislu točke 35. Smjernica iz 2006.

295 U ovom slučaju peti tužbeni razlog i drugi dio šestog tužbenog razloga ne mogu uspjeti.

296 Naime, u prvom redu valja zaključiti da se tužiteljev peti tužbeni razlog zasniva na pogrešnoj pretpostavci.

297 Doduše, primjenom Smjernica iz 2006. „[n]e dovodeći u pitanje točku 37. [dolje], Komisija će prilikom utvrđivanja kazne koja se izriče poduzetnicima ili udruženjima poduzetnika primjenjivati sljedeću metodologiju, koja se sastoji od dvije faze“, to jest „[p]rvo, Komisija će utvrditi osnovni iznos za svakog poduzetnika ili udruženje poduzetnika“ i „[d]rugo, Komisija taj osnovni iznos može prilagoditi na način da ga povisi ili snizi“, pojašnjavajući, s jedne strane, da osnovni iznos kazne mora biti "„povezan [je] s udjelom vrijednosti prihoda od prodaje, ovisno o stupnju težine povrede“ i, s druge strane, „[u] određivanju osnovnog iznosa kazne koju će nametnuti, Komisija će upotrijebiti vrijednost prihoda od prodaje robe ili usluga tog poduzetnika na koju se povreda izravno ili neizravno odnosi u odgovarajućem zemljopisnom području unutar Europskoga gospodarskog prostora u pravilu tijekom posljednje pune poslovne godine svoga sudjelovanja u povredi“ (točke 9. do 13. Smjernica iz 2006.).

298 Međutim Smjernice iz 2006. su instrument namijenjen, uz poštovanje hijerarhije propisa, podrobnijem utvrđivanju kriterija koje Komisija namjerava primijeniti u okviru izvršavanja svojih diskrecijskih ovlasti kod utvrđivanja kazni koje su joj dodijeljene člankom 23. stavkom 2. Uredbe 1/2003. Te Smjernice ne predstavljaju pravnu osnovu za odluku kojom se izriču kazne na temelju na Uredbe br. 1/2003, nego one općenito i apstraktno utvrđuju metodu koju je Komisija sebi nametnula radi određivanja kazni izrečenih tom odlukom, te slijedom toga osiguravaju pravnu sigurnost poduzetnika (vidjeti presudu Općeg suda od 14. prosinca 2006., Raiffeisen Zentralbank Österreich i dr./Komisija, T-259/02 do T-264/02 i T-271/02, Zb., str. II-5169., t. 219. i 223., i navedenu sudsku praksu).

299 Stoga, iako se Smjernice ne mogu smatrati pravnim pravilom kojeg se upravna tijela uvijek moraju pridržavati, one ipak predstavljaju pravila ponašanja koja ukazuju na praksu koja se treba slijediti, a od kojih upravna tijela ne mogu odstupiti u pojedinačnom slučaju bez iznošenja opravdanja (vidjeti u tom smislu presudu Suda od 18. svibnja 2006., Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients/Komisija, C-397/03 P, Zb., str. I-4429., t. 91., i gore navedenu presudu Romana Tabacchi/Komisija, t. 72.).

300 Samoograničenje diskrecijskih ovlasti Komisije koje proistječe iz donošenja Smjernica nije međutim nespojivo s održavanjem značajnog diskrecijskog prostora Komisije (presuda Općeg suda od 8. srpnja 2004., Mannesmannröhren-Werke/Komisija, T-44/00, Zb., str. II-2223., t. 246., 274. i 275.).

301 U tom smislu Komisija je pojasnila u točki 37. Smjernica iz 2006. da „[u]natoč tome što [ove] Smjernice daju opću metodologiju za utvrđivanje kazni, pojedinosti danog slučaja ili potreba za postizanjem preventivnog učinka u pojedinom slučaju mogu opravdati odstupanje od takve metodologije“.

302 Međutim, mora se zaključiti da u ovom predmetu tužitelj nije bio aktivan na tržištima na koje se povrede odnose, tako da je vrijednost njegove prodaje usluga, povezanih izravno ili neizravno s kršenjem, iznosila nula odnosno nije odgovarala učinku tužiteljevog udjela u povredama na predmetnim tržištima.

303 Stoga, Komisija nije mogla u obzir uzeti vrijednost tužiteljeve prodaje na predmetnim tržištima niti je mogla u obzir uzeti iznos naknada koje je tužitelj naplatio jer one nisu predstavljale tu vrijednost.

304 Te posebne okolnosti ovog predmeta omogućile su Komisiji, štoviše obvezale su je da odstupi od metodologije utvrđene u Smjernicama iz 2006. na temelju točke 37. tih Smjernica (vidjeti u tom smislu presudu Suda od 7. lipnja 2007., Britannia Alloys & Chemicals/Komisija, C-76/06 P, Zb., str. I-4405., t. 30.).

305 Stoga je Komisija bila u pravu kada je odstupila od metodologije utvrđene u Smjernicama iz 2006. kod utvrđivanja kazni u paušalnom iznosu i konačno u okviru gornje granice iz članka 23. stavka 2. Uredbe br. 1/2003.

306 Dakako, Komisija se može pozvati na točku 37. Smjernica samo ako navede dostatne razloge u predmetnoj odluci kao i kriterije primijenjene kod određivanja iznosa izrečene kazne.

307 U ovom predmetu, međutim, nije sporno da je Komisija dala dostatno obrazloženje u uvodnim izjavama 746. do 751. pobijane odluke radi opravdanja iznosa novčanih kazni izrečenih tužitelju.

308 U svakom slučaju Opći sud, u izvršavanju svoje neograničene nadležnosti, smatra da je iznos novčanih kazni izrečenih tužitelju za povrede utvrđene u pobijanoj odluci prikladan, osobito s obzirom na težinu navedenih povreda.

309 Drugo, valja zaključiti da ni drugi dio šestog tužbenog razloga ne može uspjeti.

310 Doduše, sukladno točki 35. Smjernica iz 2006. „[u] iznimnim slučajevima Komisija može na zahtjev poduzetnika u specifičnom društvenom i gospodarskom okruženju uzeti u obzir njegovu nesposobnost plaćanja“.

311 Nesporno je međutim, neovisno o stvarnoj gospodarskoj situaciji tužitelja, da on nije podnio Komisiji nikakav zahtjev u tom smislu.

312 Međutim, Opći sud je već odlučio da sniženje iznosa novčane kazne na temelju točke 35. Smjernica iz 2006. podliježe trima kumulativnim uvjetima, to jest podnošenju zahtjeva tijekom upravnog postupka, postojanju posebnog socijalnog i gospodarskog konteksta i izostanku sposobnosti plaćanja poduzetnika, koji mora pružiti objektivne dokaze iz kojih bi proizlazilo da bi izricanje kazne nepopravljivo ugrozilo gospodarsku sposobnost preživljavanja i dovelo do potpunog gubitka vrijednosti njegove imovine, što ne treba nužno poistovjetiti s pokretanjem postupka likvidacije ako postoji imovina koja se može unovčiti (presuda Općeg suda od 16. lipnja 2011., Team Relocations i dr./Komisija, T-204/08 i T-212/08, Zb., str. II-3569., t. 171., i presuda Općeg suda Ziegler/Komisija, T-199/08, Zb., str. II-3507., t. 165.).

313 Slijedom toga, tužitelj ne može prigovoriti Komisiji da mu nije odobrila sniženje po toj osnovi.

314 Stoga valja odbiti drugi dio tužiteljevog šestog tužbenog razloga kao i sve tužbene zahtjeve koje tužitelj ističe radi preinake pobijane odluke u odnosu na iznos novčanih kazni koje su mu izrečene.

315 S obzirom na sva prethodna razmatranja, tužba se odbija u cijelosti.

Troškovi

316 Sukladno odredbama članka 87. stavka 2. Poslovnika Općeg suda, stranka koja ne uspije u postupku snosi troškove, ako je takav zahtjev postavljen. Budući da tužitelj nije uspio u postupku, istom valja naložiti snošenje vlastitih troškova i troškova Komisije, sukladno njezinom zahtjevu.

Slijedom navedenog,

OPĆI SUD (treće vijeće)

proglašava i presuđuje:

1. Tužba se odbija.

2. AC-Treuhand AG nalaže se snošenje troškova.

Czúcz Labucka Gratsias

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourgu 6. veljače 2014.

Potpisi